

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA PEDAGOGIKY

**VZTAH MEZI OČEKÁVÁNÍMI A PRAKTICKOU
ZKUŠENOSTÍ U PEDAGOGŮ PLZEŇSKÝCH
LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kateřina Treybalová

Předškolní a mimoškolní pedagogika: Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: MgA. et Mgr. Roman Černík

Plzeň, 2023

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, dne

vlastnoruční podpis

Poděkování

Děkuji Mgr. et MgA. Romanu Černíkovi za odborné vedení, věcné rady a připomínky, které mi poskytl.

Poděkování patří také všem respondentům, kteří mi poskytli potřebné informace. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své rodině, zejména rodičům a sestřám, za jejich nekonečnou podporu, trpělivost a pevné nervy v průběhu celého studia.

Anotace

Název práce: Vztah mezi očekáváními a praktickou zkušeností u pedagogů plzeňských lesních mateřských škol

Cílem bakalářské práce je zjistit a zmapovat, jaká očekávání měli pedagogové před nástupem do lesní mateřské školy a zda se jejich očekávání změnilo praxí. Bakalářská práce dále pracuje s dalšími dvěma dílčími cíli. Dílčí cíle se zabývají motivací pedagogů lesních mateřských škol a tím, co je při výběru zaměstnání v lesní mateřské škole ovlivňovalo.

Teoretická část práce se věnuje základním pojmům, které definuje a vymezuje. Tato část práce také vymezuje mimo jiné i lesní pedagogiku jako vědu, kterou je nutné znát při zpracování tohoto tématu bakalářské práce. Lesní pedagogika je zde charakterizována v různých státech (Rakousko, Německo) a také v České republice. Nedílnou součástí teoretické části práce jsou i typy alternativního vzdělávání, které jsou v současné době stále populárnější a vyhledávanější širokou veřejností.

Praktická část bakalářské práce obsahuje dotazníkové šetření, které se uskutečnilo v lesních mateřských školách spadajících pod město Plzeň. Praktická část práce pracuje s daty, které byly zjištěny prostřednictvím dotazníků, analyzuje je a vyhodnocuje.

Klíčová slova

lesní mateřské školy, lesní pedagogika, alternativní vzdělávání

Annotation

Thesis title: The relationship between expectations and practical experience among teachers of forest kindergartens in Pilsen

The aim of the bachelor thesis is to find out and map what expectations the teachers had before joining the forest kindergarten and whether their expectations have changed through practice. The bachelor thesis also works with two other sub-objectives. The sub-objectives deal with the motivations of forest kindergarten teachers and what influenced them in choosing to work in a forest kindergarten.

The theoretical part of the thesis focuses on the basic concepts it defines and delineates. This part of the thesis also defines, among other things, forest pedagogy as a science that is necessary to know when working on the topic of the bachelor's thesis. Forest pedagogy is characterized here in different countries (Austria, Germany) and also in the Czech Republic. An integral part of the theoretical part of the thesis are also the types of alternative education, which is currently becoming more and more popular and sought after by the general public.

The practical part of the bachelor thesis includes a questionnaire survey which took place in forest kindergartens belonging to the city of Pilsen. The practical part of the thesis works with the data collected through the questionnaires, analyses and evaluates them.

Key words

forest kindergartens, forest pedagogy, alternative education

OBSAH

ÚVOD	8
1. TEORETICKÁ ČÁST	9
1.1 LESNÍ PEDAGOGIKA A JEJÍ VYMEZENÍ	9
1.2 ÚKOLY A CÍLE LESNÍ PEDAGOGIKY	11
1.3 LESNÍ PEDAGOGIKA V ČR A JEJÍ HISTORIE.....	13
1.4 LESNÍ PEDAGOGIKA V EU.....	14
1.4.1 RAKOUSKO.....	14
1.4.2 NĚMECKO	16
1.5 LESNÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY V ČR.....	17
1.5.1 TYPY LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL	19
1.5.2 ZÁZEMÍ A FINANCOVÁNÍ.....	19
1.5.3 ODLIŠNOSTI MEZI LMŠ A BĚŽNÝMI MŠ	20
1.6 ALTERNATIVNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	22
1.7 MONTESSORI VZDĚLÁVÁNÍ.....	23
1.8 WALDORFSKÉ VZDĚLÁVÁNÍ	24
1.9 JENSKÝ PLÁN	26
1.10 DALTONSKÝ PLÁN.....	27
1.11 FREINETOVSKÁ ŠKOLA	27
2. PRAKTICKÁ ČÁST	29
2.1 CÍLE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	29
2.2 METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	29
2.3 POPIS VÝZKUMNÉHO VZORKU	30
2.3.1 LMŠ 1.....	30
2.3.2 LMŠ 2.....	31
2.3.3 LMŠ 3.....	32
2.3.4 LMŠ 4.....	32
2.4 POPIS VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	33
3. VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKŮ	35
3.1 CHARAKTERISTIKA RESPONDENTŮ	35
3.2 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	37
ZÁVĚR	43
RESUMÉ	44
SUMMARY	45
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	46
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	48
SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ	49
PŘÍLOHY	50

ÚVOD

Tématem bakalářské práce je Vztah mezi očekáváními a praktickou zkušeností u pedagogů plzeňských lesních mateřských škol. V současné době prochází školství rychlým vývojem. Vznikají nové alternativní formy vzdělávání, které ještě docela nedávno nebyly tak rozšířené, jako v současnosti. Dnešní rodiče stále častěji vyhledávají alternativní způsoby vzdělávání. Jedna z alternativních forem vzdělávání je i lesní pedagogika, jejíž součástí jsou lesní mateřské školy. Předkládaná bakalářská práce tvoří ucelený pohled na lesní mateřskou školu z pohledu pedagogů (průvodců) a vývoj lesní pedagogiky v České republice a dalších vybraných evropských státech.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části (teoretická a praktická). Teoretická část je rozdělena na 2 hlavní kapitoly. První kapitola seznamuje, přibližuje a vymezuje základní pojmy, které se vážou k tématu bakalářské práce. Ve druhé kapitole jsou uvedeny typy LMŠ, jsou zde zmíněny rozdíly mezi lesními mateřskými školami a běžnými mateřskými školami. V závěru druhé kapitoly jsou pro rozšíření přehledu uvedeny další typy alternativního vzdělávání.

Navazující částí bakalářské práce je praktická část, která se věnuje tématu z pohledu pedagogů (průvodců). V praktické části je využito dotazníkového šetření, které má za cíl zjistit a zmapovat, jaká očekávání mají pedagogové před nástupem do lesní mateřské školy a zda se jejich očekávání změnilo praxí. Výzkumné šetření proběhlo v oblasti města Plzeň, kde se nachází několik lesních mateřských škol. V praktické části jsou také získané informace vyhodnoceny.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1 LESNÍ PEDAGOGIKA A JEJÍ VYMEZENÍ

Lesní pedagogika spadá do oblasti alternativního vzdělávání, které se v posledních letech dostává do popředí zájmu lidí široké veřejnosti. Aby byla lesní pedagogika pochopena správně, je zapotřebí si vysvětlit základní pojmy, které souvisí s tématem.

Soubor postupů a návodů, které se zabývají celou oblastí výchovy a vzdělávání, nazýváme **pedagogika**. Lze ji chápat jako: „*vědu zabývající se vzděláváním a výchovou v nejrůznějších sférách života společnosti. Není tedy vázána pouze na vzdělávání ve školských institucích a na populaci dětí a mládeže.*“ (Průcha, 2013, str. 198) Z tohoto vysvětlení vyplývá, že pedagogika se může uskutečňovat prostřednictvím výchovy a vzdělávání na různém místě, v různém věku a v různé oblasti. Člověk je vzděláván po celý život a nemusí přitom chodit celý život do školy. Podle Šikulové a Koláře (2007) je úkolem pedagogiky: „*Zkoumat výchovný proces jako jeden z nejvýznamnějších společenských jevů. Analyzovat výchovný proces, hledat všeobecně platné zákonitosti, pravidla, poučky, které odrážejí vztahy a souvislosti v konkrétní pedagogické praxi.*“

Vzhledem k tomu, že pedagogika je věda především o výchově a vzdělávání, je nutné si vymezit i tyto pojmy. **Výchovu**, která je nedílnou součástí každého pedagogického procesu. J. Průcha (2003, s. 277) vymezuje výchovu jako: „*proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji.*“ V odborné literatuře se lze setkat i s dalšími názory a definicemi výchovy např.: J. Jůva (1994, s. 52) jí charakterizuje jako: „*dílčí pedagogický proces, ve kterém se rozvíjejí postoje jedince ke skutečnosti, jeho přesvědčení, potřeby a zájmy jako stimulační chování.*“ S výchovou se člověk setkává již od narození, jelikož na něj působí jeho rodiče, ale i blízké okolí. Rozhodně se jedná o záměrné působení na jedince, jak tvrdí J. Průcha, jelikož každého jedince ovlivňuje zejména jeho blízké okolí, ale také prostředí, ve kterém výchova probíhá.

S výchovou velmi úzce souvisí **vzdělávání**, které Palán (2008, s. 11) definuje jako: „*proces uvědomělého a cílevědomého zprostředkování a aktivního utváření a osvojování soustavy vědeckých a technických vědomostí, intelektuálních a praktických dovedností a lidských zkušeností, utváření morálních rysů a osobitých zájmů a postojů. Je procesem*

*utváření osobnosti, individualizací společenského vědomí, tedy součástí socializace. Prakticky lze tento proces diferencovat na vzdělávání jako činnost lektora a vzdělávání se jako činnost účastníka vzdělávacího procesu.“ Vzdělávání je nikdy nekončící proces. V současné době se lze setkat s nejrůznějšími obory pedagogiky a odlišnými postupy. Jedním z nich je i tzv. **lesní pedagogika**. Pod lesní pedagogikou si mnozí z nás představí nějakou interakci s přírodou. Lesní pedagogika je jednou z mnoha pedagogických metod zejména v environmentální oblasti, která se zabývá: „předáváním pravdivých informací o lese a hospodaření v něm zábavnou formou prostřednictvím lesního pedagoga.“ (Lesní pedagogika v ČR, 2023) Naopak podle Palacké (in Machar 2009, s. 80) je lesní pedagogika zařazena do environmentálního vzdělávání, a to v rámci oblasti lesního hospodářství. Les by neměl být chápán ze strany člověka jen jako místo pro lov zvěře či těžbě dřeva, ale také jako místo, které má podstatný význam v naší společnosti. V lese může člověk realizovat volnočasové aktivity, při kterých dochází k relaxaci organismu. Význam lesa by měl být pro člověka především jako zdroj kyslíku či tvorbě srážek. V ČR se na lesní pedagogiku zaměřují zejména Lesy ČR. Lesní pedagogiku, stejně jako klasickou pedagogiku, lze také charakterizovat za pomoci otázek: Učíme koho? Kde? Co? Jak?*

Učíme koho?

Určitě není lesní pedagogika jen záležitostí dětí a mládeže. Do této pedagogiky lze zahrnout i dospělé, seniory, lidi sociálně znevýhodněné či lidi se zvláštními potřebami. Interakce s přírodou je důležitou součástí každého člověka a každý z nás se s přírodou v životě setkal. Někdo více, jiný méně. Příroda je důležitá pro náš život a dokáže lidem přinášet také vnitřní klid a harmonii.

Kde?

Jak už lesní pedagogika napovídá –je patrné, že proces vzdělávání se bude realizovat v přírodě, konkrétně v lese. Nicméně mohou nastat chvíle, kdy ji lze v omezené míře realizovat v místnosti.

Co?

V rámci lesní pedagogiky se děti i ostatní jedinci seznamují s lesním ekosystémem. Získávají informace o tom, jak ekosystém lesa funguje, jaký vliv na přírodu má lidská činnost a jak samotnou přírodu může člověk ovlivnit.

Jak?

Lesní pedagogika cílí na individuální prožívání a zážitky, s nimi nadále pak pracuje. Snaží se působit na výchovu jedince tak, aby měl kladný vztah k přírodě. (Másilka, 2003, s. 31)

V každém procesu vzdělávání se jedinec setká s pedagogem. V případě lesní pedagogiky se mluví o tzv. lesním pedagogovi. Za **lesního pedagoga** se označuje člověk, který má vzdělání v oblasti lesnictví nebo má praxi v tomto oboru. Držitel certifikovaného kurzu lesní pedagogiky se za lesního pedagoga může označit také. Cílem lesního pedagoga by mělo být vytvoření nejen zábavného, ale především zajímavého, poutavého a příjemného prožitku a zážitku, kterými se snaží docílit snadnějšího zapamatování podstatných informací o lese. Lesní pedagog by se měl velmi dobře a odborně orientovat v prostředí lesa a své poznatky, které získal za svou praxi, umět spojit s učitelskou odborností. (Palacká in Machar, 2009, s. 81)

Souvisejícím pojmem s lesní pedagogikou je **lesní mateřská škola**, kterou je nutné vymezit. Přestože lesní pedagogika jako věda má kořeny v USA a v Evropě v Rakousku, tak myšlenka lesních školek má svůj původ ve Švédsku. Pod pojmem lesní mateřské školy se skrývá označení pro mateřské školy, které se vyznačují tím, že se naprostá většina veškerého programu uskutečňuje venku, a to za každého počasí. Většina lesních mateřských školek se řídí mottem: „*s dětmi venku za každého počasí bez zdí a plotů.*“ Lesní mateřská škola: „*spojuje zájem o vzdělávání v celoročním každodenním kontaktu s přírodou, s důrazem na udržitelný rozvoj. Vzdělávání a příroda jsou v tomto přístupu stejně důležité. Cílem pobytu v přírodě je děti vzdělávat a naučit je nejen barvy a počítání, ale také uvědomění si základních podmínek k životu na Zemi reálnou zkušeností s nimi.*“ (Lesní mateřské školy [online]. 2010 [cit. 2023-03-31].

1.2 ÚKOLY A CÍLE LESNÍ PEDAGOGIKY

Úkoly a cíle lesní pedagogiky jsou spolu velmi úzce spojeny. Jedním z důležitých cílů lesní pedagogiky je: „*učit návštěvníky lesa vnímat okolní přírodu, všimnout si rostlin a zvířat, pojmenovávat a také jim vysvětlit, jak les funguje a proč je pro nás důležitý. Lesní pedagogové mají také za úkol v lidech vzbuzovat zájem o les a snažit se jim představit lesní společenství všemi smysly. Také učí návštěvníky lesa pečovat o přírodu*

a chránit ji. Měli by také vysvětlovat základní principy hospodaření v lese a posilovat kladný vztah ke dřevu jako surovině.“ (Synek, 2012)

Každý jedinec, který navštíví les, by si z něho měl něco pozitivního odnést. A právě o pozitivní vztah k přírodě a lesu samotnému se snaží lesní pedagogika. V současné době je menší počet lidí, kteří se do lesa jdou jen tak projít nebo načerpat z ní energii. Tento fakt je příkladem k vývoji dnešní civilizace, která se proměňuje a modernizuje. Do života všech vstoupili multimediální prostředky a lidé tak přestali mít zájem o reálnou podobu přírody i svého okolí. Mezi **úkoly a cíle lesní pedagogiky** se řadí:

- Učit se úžasu
- Odevzdávat vědomosti
- Přiblížit práci lesníka
- Představit trvale udržitelné hospodářství v lese jako model
- Zprostředkovat hodnoty
- Motivovat ke změně chování
- Získat přátele pro les
- Pozvat k návštěvě lesa

Z hlediska klasifikace lze úkoly lesní pedagogiky rozdělit na tři hlavní úkoly. Prvním úkolem je snaha o přiblížení lesa dnešnímu člověku a zároveň představení lesa jako místo pro životní prostor. Druhým úkolem je člověku ukázat, že i obyčejný les a příroda nás mohou kulturně obohatit. A třetím úkolem je, aby si člověk uvědomil, že les má existenční a hospodářský význam pro všechny a aby věděl, co nám les a příroda všechno nabízí. Při úspěšném propojení a zvládnutí těchto úkolů i cílů, může člověk dosáhnout úcty k přírodě. Úcta k přírodě souvisí s tím, že se člověk bude snažit a prosazovat se o ochranu přírody. K lesní pedagogice patří také správné chování v lese. Je nutné dodržovat pravidla chování při pohybu v přírodě. Mezi tzv. desatero patří:

1. Nevjíždět do lesa motorovými vozidly
2. Pěšky i mimo vyznačené stezky se smí jen někde
3. Nenechávat v lese odpadky
4. Nerozdělávat v lese oheň a nekouřit

5. Nesbírat neznámé plodiny
6. Netrhat chráněné rostliny
7. Nepoškozovat stromy, skály a neničit turistická značení
8. Nenechávat po lese volně pobíhat psa
9. Nepytlačit
10. Zaposlouchat se do ticha lesa a snažit se nerušit jeho klid.

(Mezi stromy [online]. 2007 [cit. 2023-03-31]. Vzdělávání/Lesní pedagogika. Dostupné z WWW - <https://www.mezistromy.cz/vzdelavani/jak-se-chovat-v-lese>).

1.3 LESNÍ PEDAGOGIKA V ČR A JEJÍ HISTORIE

Česká republika má více než polovinu lesů ve vlastnictví státu. V naprosté většině jsou u nás lesy tvořeny jehličnatými stromy. V ČR se lesní pedagogice věnuje celá řada organizací. Mezi **lesnické organizace**, které se této pedagogice věnují, lze zmínit **LČR** (Lesy ČR), **MZe – ÚHÚL** (Ústav pro hospodářskou úpravu lesů), **VÚLHM** (Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti), městské lesy, národní parky apod. V případě ekologického smýšlení či zaměření lze zmínit Sdružení pro ekologickou výchovu Tereza, Rezekvítek, Junák atd. Každá organizace či sdružení má své zájmy a své projekty, kterými se snaží povědomí o vztahu k lesu přiblížit nejen široké, laické veřejnosti, ale také dětem a žákům v mateřských a základních školách.

Lesní pedagogika v ČR je primárně zaměřena na žáky základní školy, ale také na děti z mateřské školy či dokonce střední školy. Základní kurz lesní pedagogiky připravuje pedagogy na práci s těmito skupinami dětí, žáků a studentů. V současné době existuje i speciální či návstavný kurz, který je zaměřen na práci s dětmi handicapovanými, sociálně znevýhodněnými, ale také na samotné dospělé. Jelikož lesní pedagogika není jen o dětech, ale také o mládeži a dospělých. V ČR je určena všem věkovým kategoriím, i když je primárně zaměřena na žáky základních škol. Aktivita lesní pedagogiky v ČR pořádá lesní pedagog, u kterého se očekávají odborné kompetence v rámci oboru lesnictví. Měl by se v tomto prostředí velmi dobře orientovat, ale potřebné jsou také kompetence pedagoga (tzn. aby uměl pomoci při řešení problému, motivace a podpora k učení, umět zvolit vhodnou metodu výuky atd.) Kromě samotného kurzu k získání osvědčení lesnického pedagoga se v ČR dvakrát ročně pořádají semináře či přednášky,

díky kterým si lesní pedagogové mohou rozšířit své informace či se dozvědět něco nového.

Historie lesní pedagogiky není nikterak dlouhá oproti ostatním vědám. Lesní pedagogika má své kořeny v 60. letech v USA, kde je za jejího zakladatele považován **Joseph Cornell**, který pocházel z Kalifornie. Postupem času se začala lesní pedagogika rozšiřovat. Nejprve po Americe, následně se dostala do Švýcarska a poté do celé Evropy. V České republice můžeme hovořit o lesní pedagogice od konce 90. let 20. století. O největším rozšíření v rámci ČR lze mluvit po roce 2001. V současné době pořádá Střední lesnická škola v Hranicích certifikované kurzy, kde se účastníci kurzu po jeho absolvování stanou lesními pedagogy. Dnes se lesní pedagogika dostává více do povědomí široké veřejnosti, jelikož většina lidí vyhledává alternativní vzdělávací instituce. Předloha lesní pedagogiky byla převzata z Rakouska, ale aby mohla dobře fungovat i v ČR, musela být aplikována a upravena na české podmínky. Mnohé lesnické organizace tuto myšlenku lesní pedagogiky podporují nejrůznějšími aktivitami.

(Lesní pedagogika [online]. 2015 [cit. 2023- 03-31]. Dostupné z:

<https://www.lesnipedagogika.cz/cz/lesni-pedagogika/lesni-pedagogika-vcr/historie-lesni-pedagogiky-v-cr>)

1.4 LESNÍ PEDAGOGIKA V EU

Lesní pedagogika jako taková nemá své ukotvení v evropské legislativě, je rozvíjena jen lesnickým dokumentem EU. Cílem a úkolem tohoto dokumentu je dostat do povědomí lidí z široké veřejnosti význam lesního hospodaření. Způsob, jakým je tohoto cílů dosahováno je právě úkolem lesní pedagogiky, ale také lesních pedagogů. Ti jsou aktivní nejen u nás v ČR, ale také jinde v EU. Aktivity se od sebe víceméně nijak neliší, ale lesní pedagogika se odlišuje spíše v systému fungování. Nejlépe zpracovaný a doladěný systém lesní pedagogiky je v Rakousku, od kterého koncept převzala i ČR.

1.4.1 RAKOUSKO

Legislativa v Rakousku dokonce ukládá povinnost lesníkům zajišťovat a organizovat lesní pedagogiku tak, aby se každý žák v rámci školní docházky jejich akcí alespoň jednou

zúčastnil. Ovšem tak striktní to také není. Pedagog totiž dostává pouze tu možnost, účastnit se dané akce je pouze na jeho uvážení a v jeho kompetenci, zda tento den využije k tomu, aby byl s žáky v lese a věnovali se lesní pedagogice, nebo zda zvolí možnost sportovního dne.

Hlavní myšlenkou lesní pedagogiky v Rakousku je: „Učit se o lese v lese.“ Tuto myšlenku má ve svém mottu rakouský spolek Waldpädagogik. Pomocí prožitku, her a interakce s přírodou žáci poznávají ekosystém les, získávají poznatky a důležité informace o jednotlivých živočiších, rostlinách, ale i o fungování přírody a jejího hospodářství. Všichni jedinci jsou vedeni k tomu, aby si budovali pozitivní vztah k přírodě a brali ji jako jejich součást.

Podle Marušákové (2010, s. 43) se **rakouská lesní pedagogika** se zaměřuje zejména na děti ve věku 7–14 let. Ovšem nejčastější cílovou skupinou jsou žáci 3. a 4. tříd místních základních škol. Rakouské školy jsou několikrát za rok obesílány letáčky, které nabízejí kurzy či jiné akce ohledně lesní pedagogiky, od ministerstva životního prostředí. Naprostá většina aktivit pro jednotlivé účastníky je zdarma (bezplatná). Někdy se vybírá drobný příspěvek na potřebné pomůcky, které se využívají v rámci dané akce a účastníci si jej po skončení akce mohou odnést domů. Pokud se jedná o dotované programy, jsou stanovená jasná pravidla:

- Certifikovaný lesní pedagog
- Délka akce minimálně 4 hodiny
- Počet účastníků 8-25 a do věku 18 let

Jednotlivé akce v rámci lesní pedagogiky musí provádět certifikovaní a vyškolení odborníci (lesní pedagogové). Od roku 1994 probíhají v Rakousku certifikované kurzy, které školí lesní pedagogy. Tyto kurzy se skládají ze tří hlavních částí (A, B, C) a trvají 80 hodin, přičemž součástí je i praktická část, ve které účastník kurzu musí vytvořit vlastní návrh na akci lesní pedagogiky a zároveň uskutečnit její provedení. Z velké části se těchto kurzů účastní lesníci. V případě, že má o certifikát lesního pedagoga zájem nelesník, je povinen absolvovat navíc kurz základy lesnictví, ze kterého musí složit zkoušku. Pokud tuto podmínku nesplní, nenáleží mu finanční odměna.

1.4.2 NĚMECKO

V Německu se nachází velké množství lesů, avšak všechny lesy jsou určeny primárně k těžbě dříví. Lesy v Německu jsou propletené turistickými cestami či stezkami, které mají buď kratší nebo delší vzdálenost. Lesy plní funkci i relaxační, což je znát na turistickém ruchu. Jednotná legislativa ohledně lesní pedagogiky v Německu neexistuje, a to zejména z toho důvodu, že se Německo skládá s několika spolkových zemí a v každé z nich se legislativa liší. Proto je koncepce, strategie i regulace v kompetenci jednotlivých spolkových zemí. Ve většině spolkových zemí (10) je povinnost účastnit se akcí lesní pedagogiky, anebo je zařazena do vzdělávací úlohy lesnické administrativy. Akcí lesní pedagogiky se za rok účastní přibližně 1,5 milionu obyvatel z celého Německa. Akce či aktivity pořádají zejména lesnické úřady a ve většině se jedná o akce či aktivity bez poplatků. Pokud aktivity pořádá nelesnická organizace či centrum, pak poplatky vybírá, ale zároveň dosáhne na příspěvek od ministerstva životního prostředí.

Jak už bylo zmiňováno výše, jednotlivé koncepce se v jednotlivých spolkových zemí mohou odlišovat. Za nejlépe propracovanou koncepci a strategii se považuje lesní pedagogika v Braniborsku. Zde je ukotvena a zanesena legislativně, a to ve spolkovém lesním zákoně. I zde byla myšlenka lesní pedagogiky převzata z Rakouska a aplikována na místní poměry a možnosti. Zajímavostí lesní pedagogiky v Německu je, že se snaží cílit na osobnosti, které ovlivňují veřejné dění, jako jsou např.: politici, učitelé, manažeři, ale také novináři. (Vančura, 2009, s. neuvedena).

Cílová skupina, pro kterou je lesní pedagogika vyhrazena, se v Německu lehce odlišuje oproti Rakousku. V Německu mají lesní pedagogiku určenou pro děti již od 4 let do 19 let, přičemž se domnívají, že nejlepší a velmi efektivní jsou aktivity pro žáky 2. a 4. tříd na základní škole. Lesní pedagogiku zde realizují nejčastěji jako vycházky do lesa na půl dne, pořádají také lesnické dny či týdny, nejrůznější soutěže na lesnickou či environmentální tematiku.

Lesní pedagogiku mohou v Německu vykonávat jak certifikovaní pedagogové, tak i pedagogové bez certifikátu (tzn. lesníci, členové různých spolků aktivních v lesnictví). V současné době jsou vytvořeny minimální požadavky na vzdělání lesních pedagogů, které jsou platné ve všech spolkových zemí. Jestliže jedinec absolvuje kurz v jiné spolkové zemi, než kde se pak bude lesní pedagogice věnovat, je to umožněno bez jakýchkoliv podmínek či omezení.

Certifikovaný kurz mohou absolvovat studenti škol, které souvisí s lesnictvím či přírodou, dále jej mohou absolvovat osoby s pedagogickým vzděláním, dokonce i zájemci z řad široké veřejnosti, kteří mají pozitivní vztah k lesu či přírodě. Charakteristika certifikovaného kurzu je následující:

- Délka: 8 dní
- Obsah: pedagogické základy a lesnicko-ekologické zásady
- Časová náročnost: 40 hodin praxe
- Celodenní závěrečná zkouška

1.5 LESNÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY V ČR

O rozvoj myšlenky výchovy a vzdělávání dětí v přírodě, ale také o zakládání LMS v České republice se velmi zasloužila **Emilie Strejčková**, která naprosto jednoznačně vystihla, o co lesní mateřské školy ve výchově usilují (text zkrácen): “ *snažím se hledat cesty k včasnému rozvíjení komplexní praktické inteligence dětí. Za pomoci vytváření příležitostí k jejich kontaktování s pestrým a hodnotným přírodním prostředím. Děti si navykají na představy o vlastní účasti na vzrušujících zážitcích prostřednictvím virtuálních dějů počítačových her. Důsledky se pak projevují na nereálných představách o dění v reálném životě, ale také v pocitech nudnosti vlastního života. V zájmu tělesného i duševního zdraví našich dětí přemýšlím, jak lépe hájit jejich práva na rozvíjení celého úžasného spektra přirozené vitality za pomoci využívání kontaktů s tím nejdokonalejším, co existuje - a to je pestré a živé přírodní prostředí – prostředí, jehož jsme biologickou součástí.* “ (Strejčková a kol. 2005, s. 61)

V ČR vznikla první lesnická mateřská škola v roce 2007 s názvem **Zelená školka**, kterou založila **Linda Kubale** na Liberecku. Později také založila Dětský klub Šárynka, který je inspirovaný myšlenkou lesní mateřské školy. Následně se rozšířilo zakládání lesních mateřských škol po celé ČR. U Tišnova existuje Klub v Pejškově, **Lesní školka Taras** (Dobřichovice u Prahy), Lesní klub Cestička (Vinoř u Prahy), Dětský klub V lese (Roztoky u Prahy), **Lesní školka při o.s. FURT VENKU!!** (Dvůr Králové), Lesní klub na Jelenici (Hostěnice u Brna) a mnoho dalších. Některé lesní mateřské školy propojují dva alternativní směry vzdělávání (např. **Klub Dítě v lese** propojuje prvky lesní pedagogiky a waldorfské pedagogiky.) V ČR chybí legislativní ukotvení, a to zejména z toho důvodu, že lesní mateřské školy nesplňují hygienické normy, které jsou potřebné

k provozu mateřských škol. Z toho důvodu se velmi často setkáváme s jinými názvy, jako jsou dětské kluby, sdružení, skupina atd. I když lesní mateřské školy nemají legislativní ukotvení, i přesto se jedná o plnohodnotné předškolní vzdělávání, kterého se účastní děti ve věku od 3 do 6 let.

Lesní mateřské školy se zaměřují na rozvoj dovedností, a to zejména tak, že samotné dítě používá vlastní sílu v přímé interakci s přírodou. Tento rozvoj je podporován za pomoci nejrůznějších her, zkoumání, pokusů a učení v lese. Vzhledem k tomu, že ve třídách je malý počet dětí (legislativa umožňuje pouze 8 dětí na 1 průvodce), je možné věnovat více času individuálnímu rozvoji dítěte.

Mezi **typické znaky lesní školy** v ČR patří celoroční pobyt venku, který je praktikován za každého počasí, ať je slunečno, deštivo či sníh. Realizace vzdělávacího programu se uskutečňuje zpravidla v přírodě či v ideálním případě v samotném lese. Základem pro správné fungování je důvěra a dobrá komunikace mezi pedagogy a dětmi, ale i mezi pedagogy a rodiči. Lesní mateřská škola má několik cílů, které se snaží svým programem naplňovat. Je zde snaha umožnit všem dětem každodenní pobyt venku (les, příroda, přírodně upravená zahrada). V souladu s tímto cílem je i správná zdravá životospráva a vedení dětí ke zdravému životnímu stylu. Jedním z dalších cílů, o které se v lesních mateřských školách snaží, je podpora odpovědného přístupu k životnímu prostředí a aktivní zapojení rodičů i dětí do péče o životní prostředí.

Výhody lesních mateřských škol spočívají především v interakci s přírodou, potažmo lesem, díky čemuž jsou děti na čerstvém vzduchu, který pozitivně ovlivňuje jejich zdraví. Tudíž lze říci, že výhodou lesní mateřské školy je budování zdravého těla a podpora imunitního systému. Vzhledem ke spolupráci mezi dětmi lze považovat za výhody i sociální vývoj, který je potřebný pro další rozvoj jedince v budoucím životě. V neposlední řadě můžeme hovořit o zvýšení motivace jednotlivých dětí. Motivace je potřebná i v běžné mateřské škole, nicméně zde je pozitivní to, že může jít o motivaci místem, ve kterém se nacházejí či konkrétním předmětem. Za celkem zásadní výhodu se považuje získání a následné zvyšování sebevědomí dětí. Sebevědomí je důležité k tomu, aby jedinec věděl, čeho a jak může dosáhnout, aby odhadl i své možnosti a dodal si vůli danou věc či aktivitu dokázat. Pokud jedinec má dostatek zdravého sebevědomí, tak je na velmi dobré cestě se stát úspěšným i v praktickém životě.

1.5.1 TYPY LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL

O lesní mateřské škole už bylo psáno výše. Nicméně lesní mateřské školy se rozlišují na dvě základní skupiny. Podle organizace se dělí na **samostatné lesní mateřské školy a integrované lesní mateřské školy**.

Jak už samotný název napovídá, **samostatná lesní mateřská škola** je taková škola, která nemá k dispozici klasickou budovu, kterou známe v běžných základních školách. I přesto, že vzdělávací program lesní mateřské školy je založen na principu, kde se děti učí a pobývají volný čas venku za každého počasí, je potřeba počítat s tím, že nepřízeň počasí může být příliš velká a nebude možnost trávit čas venku. Pro tyto případy jsou poskytnuty prostory typu jurta, srub či maringotka, kde je základní vybavení pro přípravu jídel (vaření) či přespání (po obědě). V některých případech ale dochází k tomu, že ne všechny lesní mateřské školy u nás mají tuto možnost, proto jim prostory mohou propůjčovat organizace typu: knihovna, školy či prostory, které využívají skauti.

Integrovaná lesní mateřská škola může být integrována různě. Někdy je integrace provedena tím, že v běžné mateřské škole se nachází jedna třída, která je lesní třídou. Nejde o pravý význam lesní mateřské školy, ale pokud jsou zachovány všechny znaky a principy lesních mateřských škol, lze je za integrované lesní mateřské školy považovat. Dalším případem integrované lesní školy může být, když samostatná lesní mateřská škola využívá a má své zázemí v běžné mateřské škole. Tento případ je praktikován tak, že tato lesní mateřská škola vychází denně ven, do přírody, do lesa apod. a na oběd, odpolední spánek a v případě velké nepřízně počasí využívají prostory běžné mateřské školy. Někdy zde mají i odpolední program a už pak neodcházejí trávit čas ven. (Vošáhlíková, 2010, s. 16-19)

1.5.2 ZÁZEMÍ A FINANCOVÁNÍ

Zázemí lesních mateřských škol se může lišit v závislosti na místě, organizace či počtu dětí. Některé lesní mateřské školy využívají vlastní zázemí, kterým se může stát **jurta, lesní srub či lesní maringotka**. Ať už se jedná o jakýkoliv způsob, je důležité, aby děti, které navštěvují lesní mateřskou školu, měly zajištěné běžné potřeby, jako jsou hygiena či stravování, jelikož to je lesní mateřská škola povinna zajistit. Není vyloučeno, že některé lesní mateřské školy využívají jako své zázemí **týpí**. Dokonce existují lesní mateřské školy, které nemají žádné vlastní zázemí. Provoz je pak značně ovlivněn

počasím,

v případě opravdu velmi nepříznivého počasí je možnost, že děti zůstanou doma, nebo je pro ně vymyšlen náhradní program ve formě návštěvy knihovny, muzea či divadla. V některých lesních mateřských školách mají pouze dopolední program a děti odchází buď před obědem nebo těsně po něm. Veškeré vybavení zázemí lesní mateřské školy je v každé jiné a může se lišit škola od školy.

Jurty jsou vybaveny odpočinkovou, hrací i jídelní částí. Najdeme zde hračky, stoly se židličkami pro kreativní tvoření s dětmi či pro stravování, knihovny s knížkami či encyklopediemi. Ve spací části jsou na zemi položeny matrace, na kterých děti po obědě spí nebo odpočívají.

Lesní srub se svou vybaveností nijak zvlášť neliší od vybavení jurty. Rozdíl spočívá pouze v materiálu samotného zázemí. Lesní srub je postaven ze dřeva, na rozdíl od jurty, která je sice z dřevěné konstrukce, ale součástí je plst'ová rohož. V současné době jsou samozřejmě možnosti ve výběru materiálu různé, ale pokud jde o lesní mateřskou školu, tak se snaží materiál přizpůsobit co nejvíce přírodě.

Financování lesních mateřských škol je docela náročné, vzhledem k tomu, že legislativně nepatří mezi běžné mateřské školy a nejsou ani v legislativě ukotveny. Financování lesních mateřských škol je zprostředkováno z financování od rodičů, protože se nejedná o státní mateřské školy. Lesní mateřské školy jsou tedy finančně závislé na rodičích svěřených dětí. Neustále probíhají snahy o to, aby byla lesní mateřská škola ukotvena i v legislativě. Pokud by se tak stalo, mohly by být financované i od státu. Bohužel aktuálně toto možné není. Pokud se jedná o obecní lesní školu, lze k jejímu financování využít danou obec. V lesní mateřské škole, stejně jako v běžné mateřské škole, se platí školkovné, které je v podobné výši. Z toho je patrné, že samotné financování od rodičů by nemuselo v některých případech stačit.

1.5.3 ODLIŠNOSTI MEZI LMŠ A BĚŽNÝMI MŠ

Odlišností mezi lesní mateřskou školou a běžnou mateřskou školou je celá řada. **Největším rozdílem** mezi nimi je v jejím **fungování**. Lesní mateřská škola je po celou dobu trvání venku v přírodě, popřípadě v lese v různém zázemí. Kdežto běžná mateřská škola má vlastní budovu s vlastním sociálním zařízením a v některých případech

i s vlastní jídelnou (kuchyní) a jejich program se uskutečňuje ve vnitřních i venkovních prostorech.

Způsob financování je také odlišný. Jak už bylo řečeno, tak lesní mateřská škola je plně závislá na příspěvcích od rodičů, kteří platí tzv. „školovné“. Toto „školovné“ se platí i v běžné mateřské škole, nicméně zde není financování závislé pouze na rodičích, ale je financováno také ze strany kraje (popř. obce) a státu, tedy v případě, že se nejedná o soukromou mateřskou školu.

Podle MŠMT v dokumentu Základní informace o změnách v organizaci mateřské školy, změnách souvisejících s podporou společného vzdělávání a doporučených krocích (2016) má běžná mateřská škola: „s jednou třídou má nejméně 15 dětí, mateřská škola se dvěma a více třídami má nejméně v průměru 18 dětí ve třídě. Je-li v obci pouze jedna mateřská škola s jednou třídou, má nejméně 13 dětí, jediná mateřská škola v obci se dvěma a více třídami má nejméně v průměru 16 dětí ve třídě. Třída mateřské školy se naplňuje do počtu 24 dětí.“ (MŠMT, 2016) Oproti tomu v lesní mateřské škole je možné mít 8 dětí na jednoho průvodce. Více se kapacita v případě lesních mateřských škol neřeší.

Dalším rozdílem a odlišností je způsob, jakým probíhá **stravování**. V lesní mateřské škole neexistuje vlastní kuchyň, což je právě většinou zvykem v běžné mateřské škole. Dopolední svačinu si děti nosí z domova. Obecně se doporučuje dávat dětem takové potraviny, které se rychle nekazí. Také je určitě na místě zvážit druh potraviny vzhledem k počasí (např.: v létě nedávat dětem čokoládu, či mléčné výrobky). Rodičům není doporučeno, aby svým dětem dávali sladkosti, salámy či jogurty. Tento způsob zajištění svačiny má pozitivum v tom, že jsou dodrženy individuální zvláštnosti dětí (vzhledem ke stravování, jako jsou alergie, různé potravinové intolerance či diety). Co se týče obědů, ty si nechává lesní mateřská škola většinou dovážet z některé místní jídelny, která může být ze základní či mateřské školy. V běžné mateřské škole jsou svačiny dětem zajištěny v rámci stravování mateřské školy, které rodiče platí, stejně jako obědy. V obou případech se snaží dětem podávat pestrou a vyváženou stravu, která by měla vycházet ze zásad zdravého stravování. V případě příznivého počasí lesní pedagogové využívají i možnosti, kdy si oběd nebo dané jídlo mohou s dětmi vytvořit sami. Dokonce se můžeme setkat s takovými lesními školami, které si pěstují ovoce či zeleninu na svém políčku.

Odlišností je plno, ale jsou i situace, kdy se lesní mateřská škola **shoduje s běžnou mateřskou školou**, například v **rozložení zázemí na klidovou, herní či jídelní část**.

Shodují se také v tom, že obě mateřské školy mají svůj **vzdělávací program**, který je modifikován podle možností jednotlivých škol. Obě mateřské školy se snaží děti motivovat a podporovat v jejich rozvoji, a to jak sociálním, pohybovém, tak i fyzickém.

1.6 ALTERNATIVNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Alternativní vzdělávání, někdy také označováno jako alternativní škola, je v povědomí široké veřejnosti většinou chápáno jako něco jiného, netradičního či nezávislého. U alternativního vzdělávání se setkáváme s odlišným přístupem, než známe z běžného, klasického vzdělávání. Tento trend alternativního vzdělávání vznikl ve 20. století jako reformní pedagogika, která představuje různé koncepce a přístupy, které vytvářejí model pro vznik alternativní školy. Jako hlavní představitelé se označují J. Dewey, M. Montessori, C. Freinet, H. Parkhurst, P. Petersen nebo R. Steiner.

Pojem alternativní škola je v Pedagogickém slovníku definován takto: „*Obecný termín pokrývající všechny druhy škol (soukromé i veřejné), které mají jeden podstatný rys: odlišující se od hlavního proudu standardních (běžných, normálních) škol vzdělávacího systému. Odlišnost může spočívat ve specifických obsahu vzdělávání, organizace a metod výuky, hodnocení vzdělávacích výsledků žáků. aj.*“ (Průcha, 2009, str. 16) Alternativní školy, stejně jako klasické školy, mohou být **soukromé i veřejné**. Od klasické školy (vzdělávání) se odlišují zejména ve způsobu organizace samotné výuky, ale i ve společenském životě dětí ve škole. Tyto školy mají také odlišný obsah vzdělávání a cílů a v neposlední řadě se odlišují hodnocením, kdy převládá tzv. slovní hodnocení.

Jelikož alternativních škol existuje více a není jen jedna, není je tedy možné charakterizovat jako celek, který by determinoval všechny alternativní školy stejně. V alternativních školách se věnují celkovému rozvoji dítěte v závislosti na jejich potřebách. **Učitel** zde není chápán jako dominantní osoba, podle které se vše řídí, ale je zde ve funkci jakéhosi „**poradce a průvodce**“. O tom, co bude žák dělat, nebo o rozsahu zadané práce rozhoduje samotný žák/dítě a ne učitel. Na samotném hodnocení se podílejí starší žáci v dané třídě. Hojně se zde dbá na kooperaci v případě skupinové práce, hry či soutěže. Snaží se využívat nejrůznější prostory pro své vzdělávání (venkovní zahrada, třída, příroda atd.) Rodiče jsou začleňováni do chodu školy (např. pomáhají s přípravou nejrůznějších pořádaných akcí atd.).

1.7 MONTESSORI VZDĚLÁVÁNÍ

Maria Montessori byla italská lékařka, jejímž cílem bylo primárně vzdělávání mentálně postižených dětí. Jedinečným přístupem, vhodnou volbou metod a pomůcek a také svým osobitým přístupem dosahovala u těchto dětí velmi dobrých výsledků. Postupem času si uvědomovala, že přátelské a podmětne prostředí dokáže u jedinců mnohdy více než klasické metody. V roce 1907 založila v Římě **Dům dětství**, který byl pro chudé děti. Zde se montessoriovské metody a pomůcky začaly poprvé používat pro zdravé děti. Maria Montessori napsala knihu **Tajuplné dětství**, ve které říká: *„Získala jsem velké množství zkušeností v práci s dětmi podprůměrné inteligence a používala jsem různé předměty, které přinesly dobré vzdělávací výsledky. Přirozeně jsem se tedy domnívala, že prostředky používané úspěšně v práci s mentálně retardovanými mohou mít svůj význam i pro rozvoj duševní činnosti dětí s normální inteligencí.“* (Montessori, 2012, s.98)

V ČR se školy tohoto typu začaly objevovat až v roce 1997 a nyní existuje přibližně sto mateřských škol a padesát základních škol. Mottem se často stává *„Pomoz mi, abych to zvládnul sám.“* Škola je chápána jako místo, kde dochází ke vzájemné interakci s ostatními žáky i učiteli. Didaktickými principy montessoriovského vzdělávání jsou:

- Respektování vývojových období
- Vzestupný charakter prostředí
- Přehlednost a uspořádanost
- Dostatečné množství podnětů a srozumitelnost aktivit
- Možnost volby a volnosti
- Věková přiměřenost

Tyto principy je povinen dodržovat každý pedagog, který chce jedince vzdělávat v souladu s Marií Montessori. Jak už bylo zmíněno, tak existují jak mateřské, tak základní školy tohoto typu. V mateřských školách se jedinec seznámí s oblastmi jako: praktický život, kosmická výchova, jazyková výchova, smyslová výchova a matematika. Na tyto oblasti pak navazuje základní škola, která oblasti doplňuje o biologii, geografii či historii.

Samotný **pedagog** je zde spíše **průvodce**, který se snaží vytvářet a nabízet různé možnosti pro rozvoj dítěte. Dítě si samo určuje, co zrovna a v jakém rozsahu bude dělat. I přesto,

že je zde pedagog v jiné roli než v klasické škole, je jeho úkolem **pozorování jedinců**, např. zda se věnuje všem možným oblastem a zda některou neupřednostňuje více nad ostatními. Důležité je, aby pedagog práci jedince **nepřerušoval** a nechal ho práci **svévolně dokončit**. Průvodce má také za cíl motivování jedince a schopnost vysvětlovat mu a ukazovat různé možnosti a postupy při řešení problému.

1.8 WALDORFSKÉ VZDĚLÁVÁNÍ

Waldorfské vzdělávání vzniklo v Německu, konkrétně v německém Stuttgartu v roce 1919, kdy **dr. Rudolf Steiner** založil první školu tohoto typu. A proč tedy Waldorfská? Protože původně tato škola byla otevřena pouze pro děti dělníků z továrny, která vyráběla cigarety společnosti **Waldorf Astoria**. Z tohoto názvu vznikl název waldorfská pedagogika. Z Německa se rozšířila do Holandska a Anglie. Rozšiřování alternativních škol zakázala politická situace po roce 1938. Opětovný rozkvět přišel po druhé světové válce.

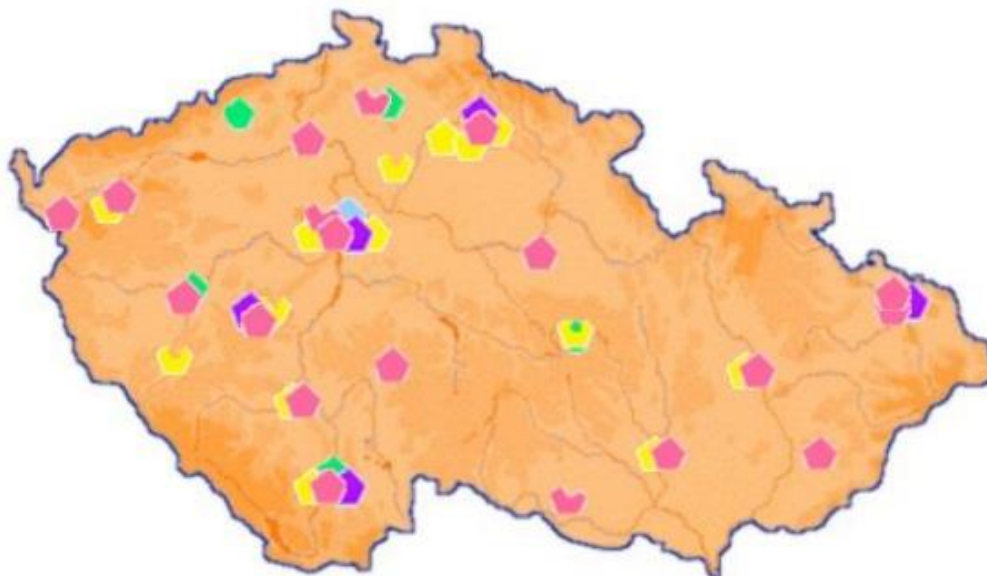
Základním pojmem celé waldorfské pedagogiky je **eurytmie**, neboli nauka, která se zabývá vyjádřením hlásek a tónů pohybem těla. Oproti jiným alternativním školám si tato pedagogika všimá především zákonitostí vývojových etap dítěte a mladého člověka. Waldorfská pedagogika vychází z **nauky o člověku**, kdy člověk není chápán jako produkt tělesných a duševních sil, ale je zde i „vyšší“ síla, která formuje lidské tělo hned od narození. Je zde úsilí o podporu iniciativy, schopnosti vcítit se, spravedlnosti, tolerance vědomé sociální odpovědnosti a otevřenosti vůči světu. Tak jako každá pedagogika, i waldorfská má své úkoly. Snaží se vychovávat jedince ke svobodě, rovnosti i bratrství, zaměřuje se na výchovu ke zdraví, rozvoj osobnosti jedince. Usiluje o tzv. **„probuzení“ věcného zájmu** a podporu svobodné vůle k učení a tvorbě činností. (Grecmanová, Urbanovská, 1997, s. 8)

Waldorfská pedagogika zahrnuje jak mateřské školy, tak školy základní. Vzdělávání v mateřské waldorfské škole lze rozdělit do **tří období** podle věku dítěte. Každý věk je specifický něčím jiným, a proto se jednotlivá období od sebe odlišují zejména v náplni práce. V prvních třech letech je vzdělávání zaměřeno na vůli, která je vedena fyzickou aktivitou. V období třech až pěti letech je hlavní imaginativní hra a ke konci tohoto období stále více převažuje badatelsky orientovaný přístup. V posledním období je důraz kladem na poznávací přístup k učení před nástupem do školy.

Učitel je zde vnímán jako základní aspekt pro poskytování obrazu pro dětskou nápodobu. Je pro jedince vzorem. Důležitá je i atmosféra daného kolektivu, jelikož i ten má vliv na zdravý vývoj jedince. Práce waldorfského pedagoga vyžaduje nikdy nekončící proces zkoumání a sebevzdělávání, a to včetně antroposofie či meditace. Waldorfská pedagogika si dává za cíl růst a rozvoj jedince po emocionální, intelektuální, spirituální a fyzické stránce.

Hlavní náplní činností dětí jsou praktické činnosti (pečení, zahradničení, řemeslo, péče o domácnost, ...). Důraz je kladen na osvojení jednotlivých činností pro praktický život, učební výsledky zde nejsou podstatné. Waldorfské školy jsou řízené tzv. **kolegiem učitelů**, které se schází každý týden. Rozvrh, podle kterého se žáci řídí je vytvořen tak, aby odpovídal přirozenému **biorytmu**. Na rozdíl od klasické školy zde nejsou běžné vyučovací hodiny, ale vyučování je rozděleno do tzv. **epoch**. Každá epocha trvá 2-6 týdnů. (Jůva, Svobodová, 1995)

Waldorfské školy nalezneme i v ČR. Následující obrázek č. 1 ukazuje rozložení waldorfských škol základních (růžová), mateřských (žlutá) i center.

Obrázek 1 Rozložení waldorfských škol v ČR

Zdroj: <http://www.iwaldorf.cz/skoly.php?druh=m&menu=sko-m>

1.9 JENSKÝ PLÁN

Ředitel a německý pedagog, který působil ve 20. století na univerzitě v Jeně, **Peter Petersen**, zřídil první jenskou školu. Jeho východiskem byly myšlenky jeho předchůdců J. H. Pestalozziho nebo F. Fröbel. Jako základ ve vývoji dítěte považoval **hru**, která dítě rozvíjí po všech stránkách a patří ke zdravému vývoji každého jedince. Podle Petera Petersena se výchovou vede jedinec k samoučení, sebevýchově, a hlavně k sebevzdělávání. Peter Petersen se snažil své snahy realizovat v první pokusné škole v Jeně. Díky tomuto kroku se brzy o jeho snahách, přístupu i koncepci dozvěděli za hranicemi a tím se jeho myšlenky a program mohl dále rozšiřovat. Svou koncepci a myšlenky označil jako „jenský plán“.

Jenský plán a tradiční neboli klasická škola mají i něco společného, a to zejména týdenní plán, což je název v jenské škole, ale v klasické škole to je známé pod pojmem rozvrh, v jehož rámci žáci navštěvují povinné a volitelné kurzy/předměty. Velkým rozdílem je hodnocení žáků. V běžné škole jsou žáci převážně hodnoceni klasifikací (známkou), ale v jenské škole toto není, zde je pouze slovní hodnocení. Typické pro jenské školy jsou tzv. kmenové třídy, ve kterých jsou žáci rozděleni do skupin podle věku. Peter Petersen se snažil o co největší přiblížení a vytvoření přirozených skupin, které odpovídají běžnému životu. Škola se tedy podle jeho koncepce rozděluje na **4 základní skupiny**:

První skupina – nižší – 1.-3. ročník

Druhá skupina – střední 4.-6. ročník

Třetí skupina – vyšší – 7.-8. ročník

Čtvrtá skupina – mladistvých – 9.-10. ročník

Každá skupina se zaměřuje na jiné oblasti. V první skupině se žáci **učí číst, psát a počítat**. Mimo to se ale také věnují náboženství, tělesným cvičením, umění a hraní didaktických her. Ve druhé skupině se žákům přidává **přírodovědné zaměření**, kde si žáci mohou sami zvolit na základě svého rozhodnutí, zda se budou věnovat odborné či společenské oblasti. Třetí skupina je jen takovým **rozšířením předchozího učiva**. Poslední, čtvrtá skupina se zaměřuje na **oblast budoucího povolání**.

Jenský pedagog je vnímán jako osoba, která žáky motivuje a aktivizuje. Výuka probíhá ve školních prostorách, ale také v domácím prostředí. Každou kmenovou skupinu má

pedagog po dobu 8 let. Za důležitý předpoklad jenského pedagoga je podporovat žáky v aktivitě, klást důraz na optimistickou atmosféru v rámci kmenové skupiny. Interakce mezi žáky by měl pedagog podporovat, jelikož je to učí nejrůznějším situacím z praktického života.

1.10 DALTONSKÝ PLÁN

Ve 20. století, kdy začaly vznikat a rozšiřovat se alternativní školy, se americká pedagožka **Helen Parkhurt** rozhodla založit experimentální střední školu, a to v městě **Dalton**. Podle názvu města se také tato škola začala takto označovat. Helen Parkhurt se inspirovala Marií Montessori.

Typickým znakem pro daltonskou školu je rozdělení na **předmětové oblasti** podle ročníků. Výuku se snažila uskutečňovat ve třídách, které byly vybavené nejrůznějšími pomůckami pro danou věkovou skupinu. Hlavní myšlenkou daltonské školy je individuální práce žáka v odborné učebně, kde má možnost věnovat se jednomu předmětu po celý měsíc. Na každý předmět je vymyšlen měsíční program. Pracovní tempo si určuje žák sám. Nicméně na konci každého měsíce je vyhodnocování celkové práce žáka. Aby žák mohl postoupit do dalšího (vyššího) kurzu, musí splnit dané minimum. Jelikož alternativní školy se opírají o svobodu jedince a individuální přístup, je cílem i daltonské školy dát žákům možnost pro samostatné rozhodování.

Učitel v daltonské škole je **odborníkem** na daný předmět, kterému se žák věnuje. Nejen žákovi, ale i učiteli je zde dána možnost pro sebevzdělávání. Podobně jako v jiných alternativních školách i zde je pedagog brán hlavně jako pozorovatel žákovské činnosti, hodnotitel a v případě nesnáží i pomocník. Pedagog se v daltonské škole snaží aktivitu jednotlivých žáků usměrňovat a to tak, aby žádný žák nevynikal ale ani nezaostával za jinými. Povinností pedagoga je vést grafické záznamy třídy i žáka a vést si záznamy a poznámky o tom, jak žák postupuje při svém studiu. (Jůva, Svobodová, 1996)

1.11 FREINETOVSKÁ ŠKOLA

Alternativní školy se nazývají buď podle města, ve kterém byly zřízené první školy, nebo podle představitele. V tomto případě se jedná o druhý případ. Francouz **Célestin Freinet** zastával názory tzv. „**pracovní školy**“. Hojně se inspiroval Marií Montessori a Helen

Parkhurst. Jelikož snahy o vytvoření nové výchovy i vzdělávání byly velmi složité, i vznik těchto škol byl následně velmi nákladný. Célestin Freinet se snažil najít způsob, jak vytvořit nový způsob výuky, a to i pro ty, co mají méně financí. Zabýval se pozorováním dětí a po nějaké době dospěl k vytvoření tří etap.

Mezi jeho hlavní principy patřilo zajištění co největšího kontaktu se smysly a postupné začleňování do procesu. Ve třídě se snažil vytvořit „**pracovní kouty**“, ve kterých se žáci mohli věnovat jednotlivým oblastem (domácí práce, přírodovědné bádání, umění, jazyky či technika). Svobodná vůle při výběru dané oblasti je důležitým impulsem, jelikož pak dané úkoly žák plní s větším odhodláním.

Na začátku každého týdne si žáci za pomoci a spolupráce s učitelem vytvoří **týdenní pracovní plán**. Pro svou činnost mohou žáci využívat školní kartotéku či pracovní knihovnu. Oproti ostatním alternativním způsobům vzdělávání, má i freinetovský systém svá specifika. Odlišuje se tím, že je zde vytvořena nástěnka, kde jsou pochvaly, přání, ale také kritiky a v neposlední řadě výsledky procesu vzdělávání.

Pedagog zde plní funkci **tzv. režiséra**. Veškeré dění pozoruje z povzdáli a snaží se do něho moc nevstupovat. Freinetovský pedagog klade důraz hlavně na vzájemnou spolupráci mezi žákem a učitelem (např. aby si žák dokázal říci o pomoc, když bude potřebovat), ale také na spolupráci mezi žáky. Tak jako jinde i zde se setkáváme s tím, že by pedagog měl umět žáka správně motivovat. (Jůva, Svobodová, 1996).

2. PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část bakalářské práce se zabývá výzkumným šetřením, které je zaměřeno na motivaci, očekávání a reálný pohled na práci pedagoga v plzeňské lesní mateřské škole. Výzkumné šetření se uskutečnilo ve 4 lesních mateřských školách, které se buď nacházejí přímo v Plzni nebo pod město Plzeň spadají.

2.1 CÍLE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Praktická část bakalářské práce se věnuje zejména motivaci a očekávání pedagogů lesních školek ve vztahu k jejich práci. **Hlavním cílem** bakalářské práce je zjistit a zmapovat, jaká očekávání měli pedagogové před nástupem do lesní mateřské školy a zda se jejich očekávání změnilo praxí. Očekávání pedagogů je často ovlivňováno několika faktory. Někdy jde o zkreslenou představu, kterou pedagogové mají před nástupem do školství již v době, kdy dokončí vysokou školu, přičemž nikdy v takovém typu školy nepracovali. Někteří pedagogové mění své působení z běžné mateřské či základní školy proto, že chtějí změnu. Dále si praktická část práce klade za **dílčí cíl** zjistit, podle čeho si danou LMS vybrali a co je při výběru ovlivňovalo. Dalším **dílčím cílem** bakalářské práce je zjistit, jaká je motivace pedagogů lesních mateřských škol v jejich zaměstnání.

Těžištěm celé praktické části je kvantitativní výzkum, který je založen na **dotazníkovém šetření** (viz. Příloha č. 1). Vypracované dotazníky byly určeny právě pro pedagogy lesních mateřských škol v Plzni.

2.2 METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Pro metodologii bakalářské práce bylo zvolené dotazníkové šetření, díky kterému je možný větší sběr dat a jejich následná analýza a vyhodnocení. Dotazníkové šetření má výhodu v tom, že v kratším čase je možný sběr více dat, které se následně vyhodnocují. Dotazníky byly rozesílány prostřednictvím elektronické komunikace konkrétním učitelům vybraných lesních mateřských škol, část dotazníků byla také předána osobně. Dotazníky byly poskytnuty k vyplnění od února 2023 do března 2023. Všechny vytištěné dotazníky se podařilo dostat zpět vyplněné. Vypracovaný dotazník se skládal z celkem

jedenácti otázek, které byly tematicky rozdělené. Jednotlivé otázky byly sestaveny tak, aby odpovídaly určeným cílům práce. V dotazníku se vyskytovaly 3 druhy otázek, tedy zavřené, polozavřené i otevřené.

2.3 POPIS VÝZKUMNÉHO VZORKU

Výzkumného šetření se zúčastnily mateřské lesní školy v oblasti Plzně. Celkem se zúčastnily 4 školy. Vzhledem k anonymitě jak respondentů, tak škol, jsou školy označeny kódem, např. LMŠ1 (LMŠ1 = lesní mateřská škola číslo 1). Stejně tak jsou pozměněny názvy tříd, např. Třída A.

2.3.1 LMŠ 1

První lesní mateřská škola, kam byly rozeslány dotazníky, se nachází v Plzni. Prostory této lesní mateřské školy jsou **zahrada, sad a obytná část**. Zastávají individuální přístup a kladou důraz na samostatnost dětí. Neméně podstatnou součástí výchovy a vzdělávání dětí je i jasné nastavení hranic a pravidel, která se děti učí dodržovat a tím jim dávají pocit jistoty a bezpečí. Děti jsou zde vedeny k tomu, aby se z nich stali lidé, kteří mají rádi přírodu a dokážou s ní žít v souladu. Dalším cílem je, aby děti v budoucnu dokázaly zastat sociální funkci a vybudovaly si vlastní morální zásady.

V případě příznivého počasí využívají **venkovního prostoru** (sad, les či nedaleká farma). Výhodou této lesní mateřské školy je menší kolektiv, díky kterému průvodci mohou k dětem přistupovat opravdu individuálně. Další výhodou je již zmiňovaná **nedaleká farma**, kterou často navštěvují. Vzhledem k faktu, že ve třídách je menší počet dětí, mohou tak navštěvovat nejrůznější divadelní představení, výstavy nebo podnikají celodenní výlety do přírody. V LMŠ1 se věnují i pohybové aktivitě (sportu), a to zejména takovým aktivitám, které lze provádět ve venkovním prostředí (sportovní lezení, lyžování či lanové překážky).

LMŠ1 má dvě hlavní třídy **A a B**. Ve třídě **A** mají celkem 12 dětí ve věku 4-5 let a její provoz je dopolední, ale i celodenní. Pracují zde s týdenními plány, kdy dopoledne mají řízenou činnost (vyrábění, stříhání, malování apod.). Probíhají zde pravidelné hodiny cizího jazyka – angličtina hrou. Mezi odpolední program patří čtení, spaní, volná hra. Sportovní aktivity se odvíjejí v závislosti na ročním období (plavání, bruslení, lezení,

lyžování). Každoročně se zde organizují a uskutečňují školky v přírodě (květen/červen). Zajímavostí této lesní mateřské školy je, že si zakládají na tom, aby všechny děti znaly všechny pedagogy „průvodce“, a proto se jim průvodci po nějaké době prostřídají.

2.3.2 LMŠ 2

Druhá lesní mateřská škola byla **první lesní mateřskou školou v Plzni**. Výchovně-vzdělávací program je koncipován podle myšlenky lesních mateřských škol, kde se klade důraz na samostatnost, motivaci a individualitu dítěte. K dítěti je přistupováno jako k rovnocennému člověku. Záměrem této lesní mateřské školy je rozvoj každého dítěte a vychovat ho jako osobnost, která dokáže zvládnout nároky budoucího života. Výchova probíhá skrze přírodu, která je pro lesní mateřskou školu nedílnou součástí. Snaží se o prožitkové učení, díky kterému dítě získá potřebné a důležité informace o přírodě a okolním světě.

Lesní mateřská škola je rozdělena na dvě části. Jedna se nachází v **blízkosti Seneckého rybníka**, kde je její zázemí **skautská základna** a jako druhou část využívá LMŠ **jurtu**. Veškeré činnosti jsou uskutečňovány v přírodním prostředí, ale vzhledem k některým náročnějším činnostem (které nelze provádět venku) mají i své zázemí, ve kterém činnosti mohou probíhat. V případě příznivého počasí organizují výlety do okolí či přírody a v případě nepříznivého počasí navštěvují nejrůznější divadla či výstavy. Provoz lesní mateřské školy je od 7h do 16:30h a navštěvují je děti ve věkovém rozmezí 2-6 let. Škola vychází vstříc i v případě, že se chtějí zájemci o tuto školu do ní podívat, a to tak, že po předchozí domluvě je možná návštěva. V jednotlivých skupinách může být max. 16 dětí, které vzdělávají 2 pedagogové – průvodci.

Vzdělávání dětí probíhá ve formě 4-6 týdenních bloků, při kterých využívají nejrůznější pomůcky a zábavnou a hravou formou seznamují děti i s anglickým jazykem. Děti se učí nejrůznější hádanky, básničky, říkanky či písničky. Výhodou této školy je, že do svých plánů **začleňuje i rodiče** (pokud chtějí).

2.3.3 LMŠ 3

Třetí škola, zapojená do výzkumného šetření se nachází v okolí Plzně. Jejím mottem je – *Tam, kde je dětem dobře*. I zde, stejně jako v předchozích školách, si zakládají na princip prožitkového učení, které vychází z konceptu lesních mateřských škol. Výchova i vzdělávání je velmi úzce spjato s budováním a formováním osobnosti dítěte. Nedílnou součástí této mateřské školy je i spolupráce rodičů i širší rodiny. Snaží se být aktivní a nedílnou součástí přírody, což také vkládají do svého vzdělávacího programu. Je zde snaha o to dosáhnout u dítěte co největšího splynutí s přírodou a mít k ní pozitivní vztah.

S pozemkem zázemí LMŠ3 sousedí přírodní hřiště, o které se starají a kde se také odehrávají nejrůznější slavnosti. Veškerý možný čas děti tráví venku. Zázemím jsou tři maringotky, které spojuje zastřešená pergola. LMŠ3 funguje od 8h do 16:00h a je určena pro děti od 2 do 6 let. Celý den jsou s dětmi dva průvodci, přičemž minimálně jeden je pedagogem předškolního vzdělávání s praxí.

Charakteristickým znakem této školy je, že rodiče nedoprovází děti přímo do zázemí školy, ale sejdou se společně s průvodci v centru na náměstí, kde probíhá předání dětí a odkud společně jdou (děti a jejich průvodci) do zázemí. Cesta do zázemí vede krásnou přírodou, kdy děti pozorují její změny i a rozmanitosti. Při cestě do zázemí platí jasná pravidla, která jsou děti povinny dodržovat. V zázemí se děti seznámí s náplní dne a následně se vydají na svačinu. Svačina je většinou ve formě pikniku v přírodě. Svačinu mají děti připravenou od rodičů. Pokud jsou chladnější dny či měsíce, probíhá svačina u ohně a v případě nepříznivého počasí v zázemí maringotce. Po svačině se děti věnují vzdělávacímu programu, následuje oběd a spánek. Spánek probíhá buď v maringotkách, nebo venku. Vyzvedávání dětí probíhá v zázemí školy.

2.3.4 LMŠ 4

Čtvrtá lesní mateřská škola, která se zúčastnila výzkumného šetření, se nachází v okolí Plzně. V její blízkosti se vyskytuje **přírodní park**, který občas navštěvují. V této lesní mateřské škole, stejně jako v předchozích, se věnují celkovému rozvoji dítěte, a to po všech stránkách. Jejich posláním je zprostředkovávat dětem reálný pohled na skutečný svět, ve kterém žijí. Snaží se být průvodci, kteří je do značné míry ovlivňují a formují v prvních letech života dítěte. V LMŠ4 je spolupráce mezi rodiči a průvodci základním

kamenem dobrého fungování. Díky dobré spolupráci a komunikaci mezi rodiči a průvodci je umožněno uspokojit všechny potřeby dítěte tak, aby děti mohly poznávat svět okolo sebe. Důraz se klade i na vzájemnou úctu, ohleduplnost a na kritické myšlení dětí, které je podstatné pro dnešní dobu.

LMŠ4 se v průběhu roku účastní i několika akcí, jako například Tříkrálová sbírka, Velikonoční slavnosti, tradičně také organizují Den otevřených dveří, Letní zahradní slavnost a mnoho dalších akcí a aktivit. Zázemím je hlavně zahrádka, která je v blízkosti. Ze zázemí je pěkný výhled na ohradu s koňmi a na barokní kostelík sv. Máří Magdalény. V okolí LMŠ4 teče **řeka Berounka**, dále se zde nachází **hrad Věžka** a **smíšené lesy**. V případě nepříznivého počasí využívají **slaměno-hliněný domeček**, kde děti tráví čas v době jídla, spánku či odpočinku.

Děti se se svými průvodci scházejí buď v zázemí školy, nebo na různých místech, která jsou předem určena (např.: náves, u dětského hřiště atd.) LMŠ4 funguje od 8:00h do 16:00h a věnuje se dětem ve věku od 2 do 6 let. Děti mladší než dva roky nepřijímá. V dopoledních hodinách se děti věnují řízené činnosti (procházka, práce na zahradě, péče o zvířata, ...), dále pak putování v přírodě a volné hře. V odpoledních hodinách mají děti volnější režim, kdy něco vyrábějí nebo se věnují předškolní přípravě. Následuje volná hra.

2.4 POPIS VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Výzkumné šetření se uskutečnilo v oblasti Plzně v období od února 2023 do března téhož roku. Výzkumné šetření bylo cílené na pedagogy lesních mateřských škol. Celkem se aktivně zúčastnilo 33 pedagogů, z celkového počtu rozeslaných a osobně roznesených dotazníků se tedy vrátilo 33 vyplněných dotazníků.

Některé dotazníky byly do lesních mateřských škol rozneseny osobně a za týden taktéž osobně vyzvednuty. V tištěné podobě bylo předáno celkem 15 dotazníků a všechny se vrátily vyplněné zpět. Průběh výzkumného šetření byl velmi klidný a v jeho průběhu se nevyskytly žádné větší problémy.

V případě elektronické komunikace prostřednictvím e-mailu byl odkaz na dotazník rozeslán vždy vedoucí osobě s prosbou o rozšíření mezi ostatní kolegy. Tímto způsobem bylo získáno zbývajících 18 dotazníků.

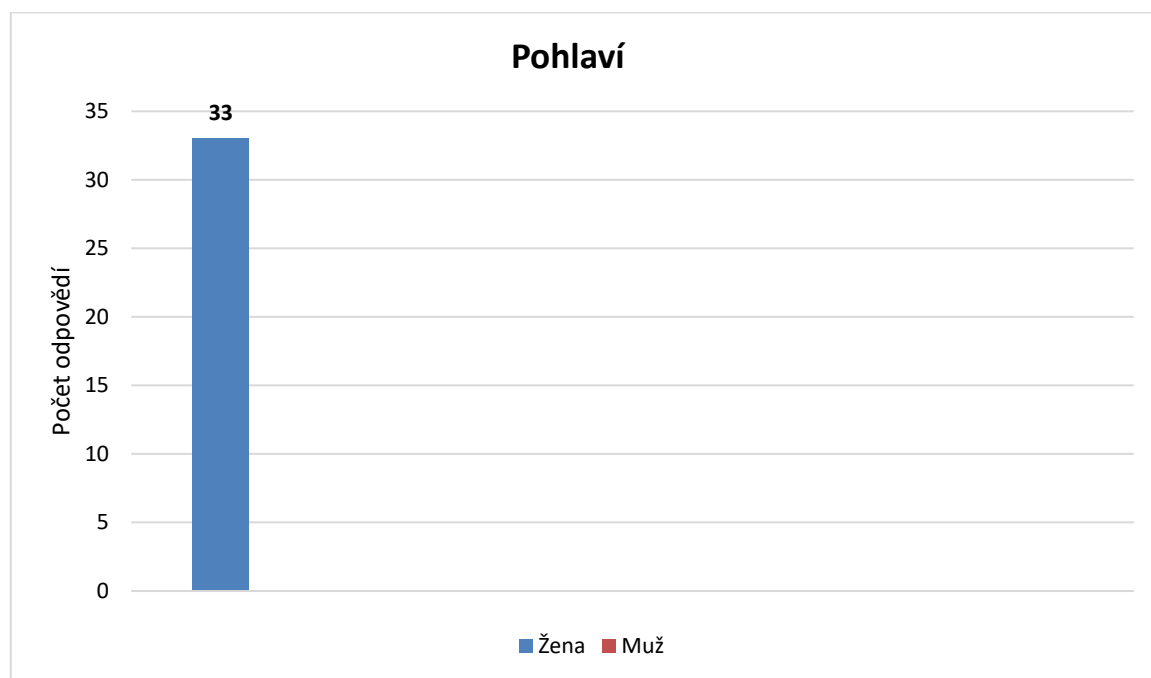
Po získání všech dotazníků začala jejich analýza. Nejprve bylo nutno všechny dotazníky shromáždit dohromady a následně bylo započato s jejich vyhodnocováním.

3. VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKŮ

Jak již bylo výše uvedeno, celkem bylo osobně rozneseno 15 dotazníků a jejich návratnost byla 100%. Otázky v dotazníku byly postaveny s ohledem na časovou vytíženost průvodců, tzn. aby na ně respondenti mohli co nejpřesněji a zároveň nejrychleji odpovědět. Z tohoto důvodu byly zvoleny většinou uzavřené otázky s více možnostmi výběru odpovědí.

3.1 CHARAKTERISTIKA RESPONDENTŮ

Výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 33 respondentů. V dotaznících se nenašel ani jeden zástupce mužů, tedy všechny vrácené a vyplněné dotazníky byly od žen. Následující graf č. 1 je toho důkazem.

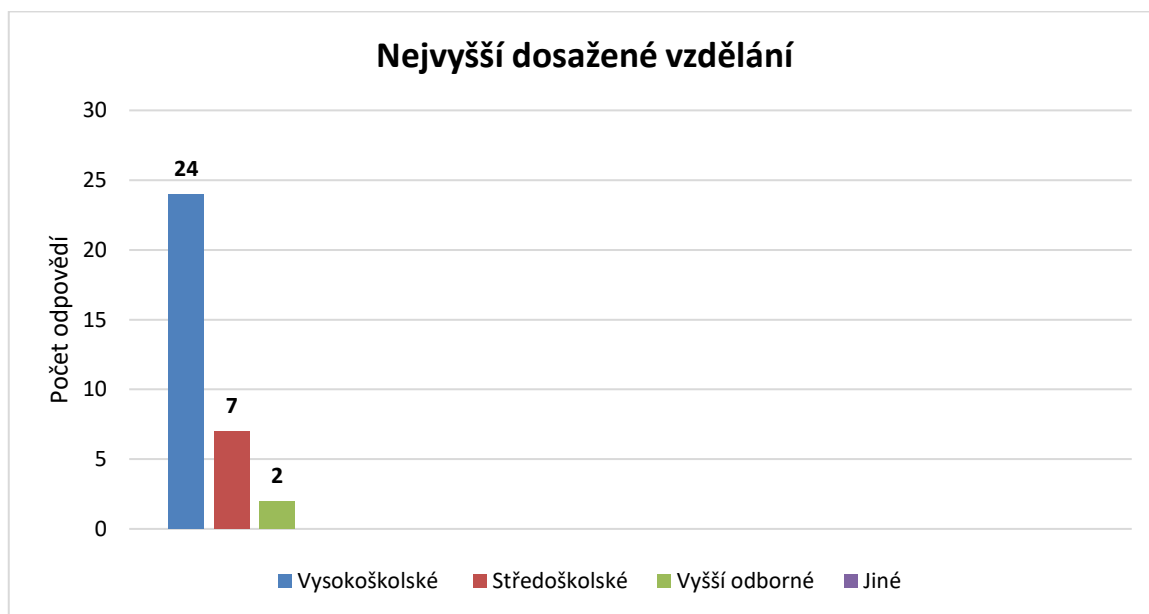

Graf č. 1 – pohlaví respondentů

Zdroj: vlastní zpracování

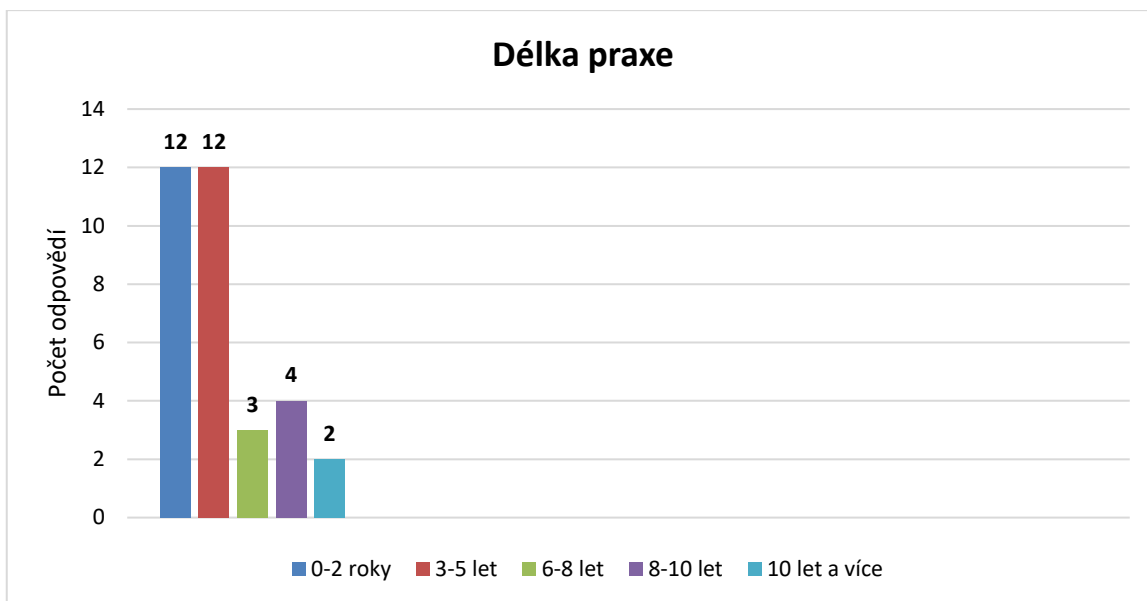
Výběr respondentů byl prováděn náhodně. Vzhledem k otevřenosti druhé otázky v dotazníku, kdy svůj věk měli respondenti napsat, nebyl vyhotoven graf, ale bylo to vloženo do příloh. Výzkumného šetření se zúčastnily respondentky různých věkových kategorií (viz. Příloha č. 2) Nejstarší respondentka byla ve věku 59 let a nejmladší respondentka byla ve věku 21 let.

Následující graf č. 2 ukazuje, že nejčastějším nejvyšším dosaženým vzděláním bylo vysokoškolské. Z celkového počtu 33 respondentek odpovědělo 24, že jejich nejvyšším dosaženým vzděláním je vysokoškolské. Dále 7 respondentek odpovědělo, že jejich nejvýše dosaženým vzděláním je středoškolské a pouze 2 respondentky odpověděly, že mají vyšší odborné vzdělání.

Graf č. 2 – nejvyšší dosažené vzdělání respondentů *Zdroj: vlastní zpracování*

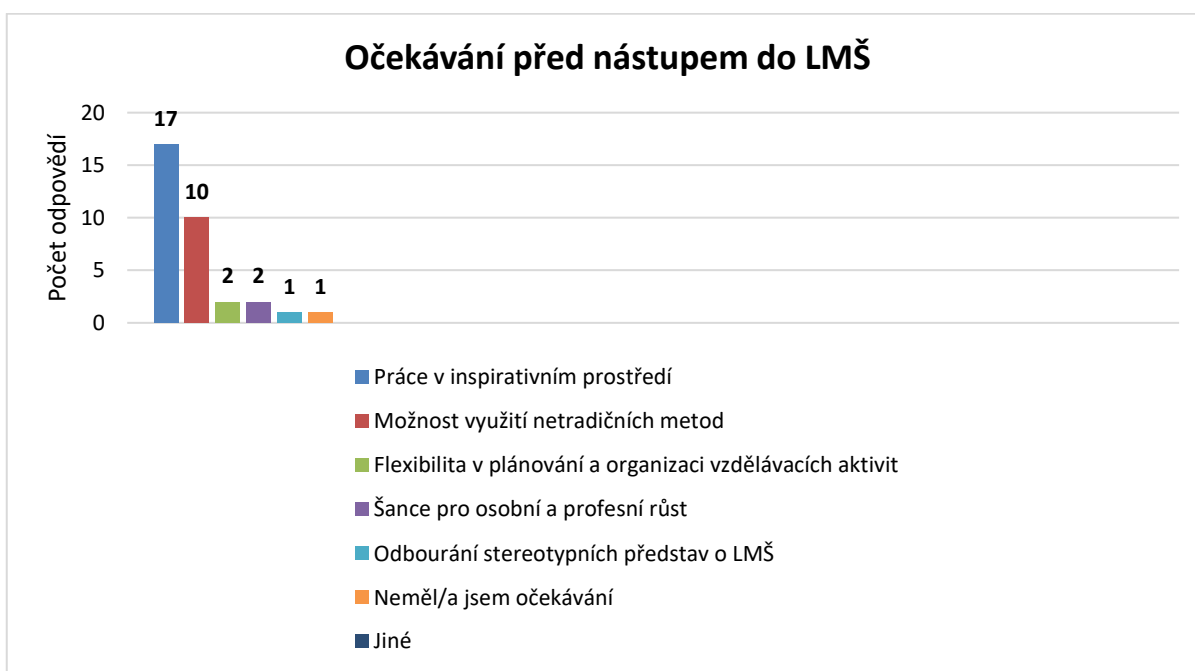
Dotazníkového šetření se zúčastnily respondentky s odlišnou délkou praxe. Nejčastější odpovědí bylo, že jejich praxe v lesní mateřské škole se pohybuje mezi 3-5 lety, z celkového počtu 33 takto odpovědělo 12 respondentek a stejný počet byl i u odpovědi, kdy se jejich délka praxe pohybovala mezi 0-2 lety. Celkem 4 respondentky odpověděly, že se jejich praxe pohybuje mezi 8-10 lety. Pouze 3 respondentky odpověděly, že se jejich délka praxe pohybuje mezi 6-8 lety. A jen 2 respondentky uvedly, že jejich praxe je 10 a více let. Graf č. 3 zobrazuje přehled délky praxe v lesní mateřské škole jednotlivých respondentek.

Graf č. 3 – Délka praxe respondentů v lesních MŠ *Zdroj: vlastní zpracování*

3.2 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

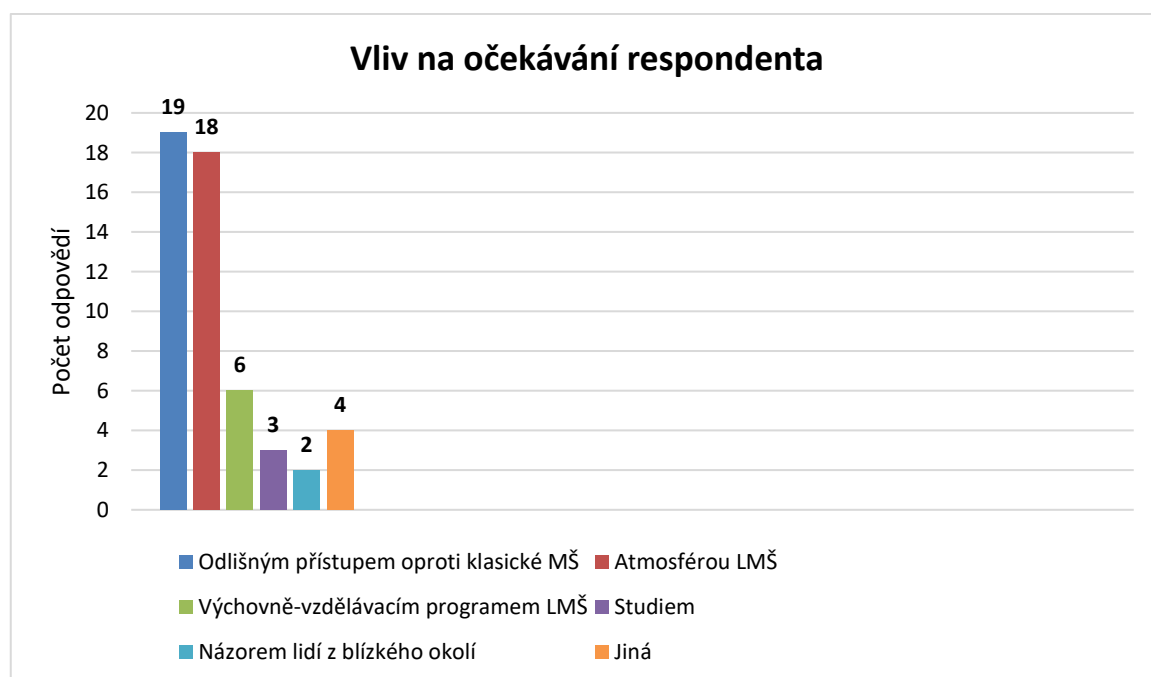
Následují otázky, které byly motivované cílem bakalářské práce. Otázky respondentky zodpovídaly individuálně ve svém volném čase. Následující graf č.4 popisuje jaká měly respondentky očekávání před nástupem do LMŠ.

Graf č. 4 – očekávání respondentů před nástupem do LMŠ *Zdroj: vlastní zpracování*

Z grafu č. 4 vyplývá, že respondenty před nástupem do LMŠ nejvíce očekávaly práci v inspirativním prostředí. Tuto možnost zvolilo 17 respondentek z celkového počtu 33. Druhým nejčastějším očekáváním se stala možnost využití netradičních metod. Tuto variantu zvolilo 10 respondentek. O poznání méně, 2 respondenty, před nástupem očekávaly flexibilitu v plánování a organizaci vzdělávacích aktivit. Stejný počet respondentek očekával také šanci pro osobní a profesní růst. Pouze 1 respondentka očekávala odbourání stereotypních představ o LMŠ. Jeden hlas získala také možnost o žádném očekávání před nástupem do lesní mateřské školy.

Následující graf č. 5 zobrazuje, čím bylo ovlivněno očekávání respondentek v souvislosti s prací v LMŠ.

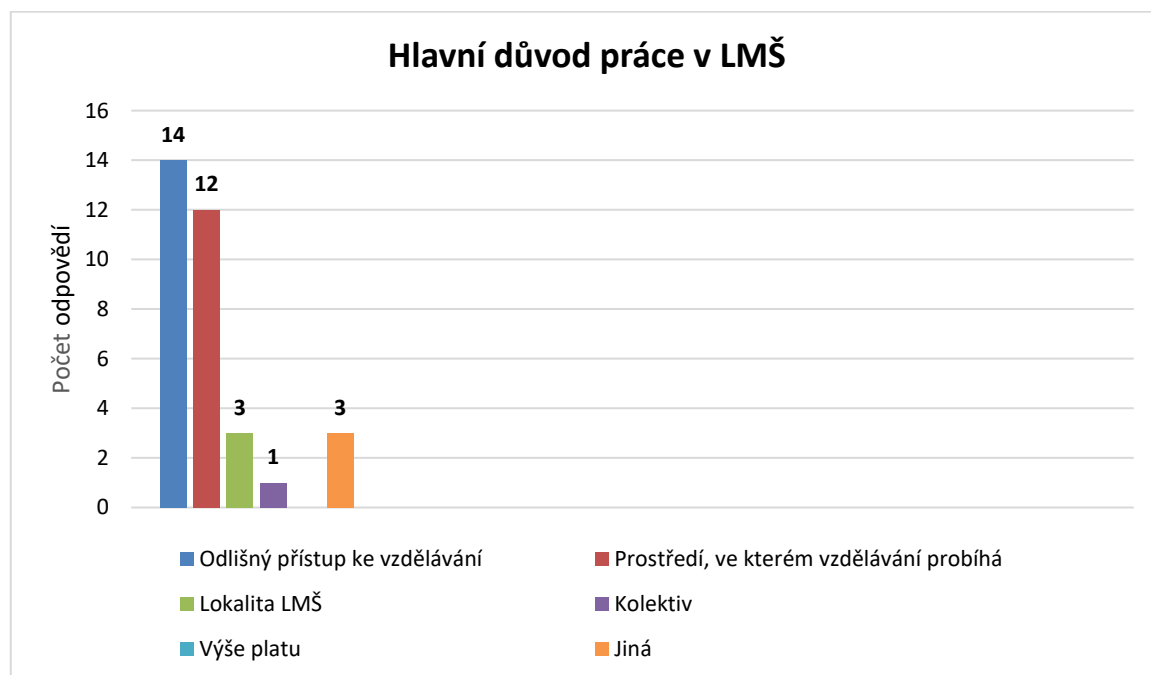

Graf č. 5 – Čím bylo ovlivněno očekávání respondenta LMŠ Zdroj: vlastní zpracování

Z grafu č.5 vyplývá, že očekávání respondentek bylo nejvíce ovlivněno odlišným přístupem oproti klasické MŠ, a to celkem u 19 z celkového počtu 33 respondentek. Na druhém pomyslném místě v nejčastějších odpovědích respondentky uvedly, že jejich očekávání bylo ovlivněno atmosférou LMŠ. Takto odpovědělo celkem 18 respondentek z celkového počtu 33. O poznání méně, 6 respondentek uvedlo, že jejich očekávání bylo

ovlivněno Výchovně-vzdělávacím programem LMŠ. Studium bylo ovlivněno očekávání u 3 respondentek a u 2 respondentek byl očekávání ovlivněno názorem druhých lidí z blízkého okolí. Zbývající 4 respondentky zvolily možnost odpovědi jiná.

Další z otázek se zabývala hlavním důvodem, proč si respondentky vybraly práci v LMŠ. Následující graf č. 6 tyto důvody zobrazuje.

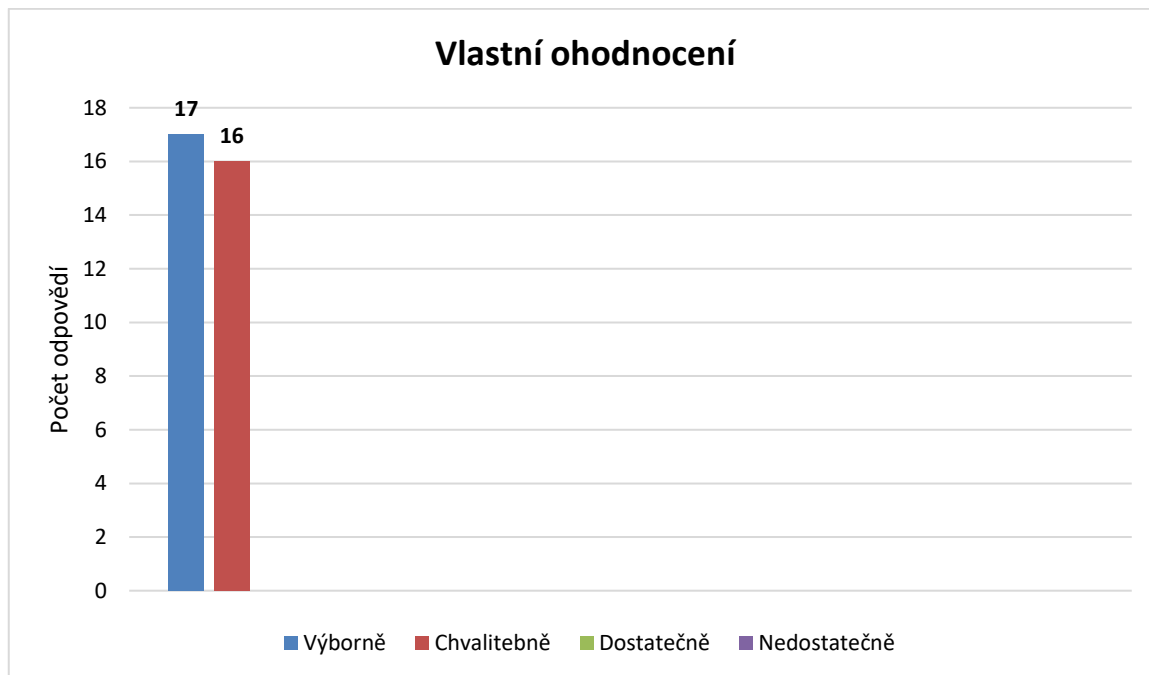
Graf č. 6 – hlavní důvod práce v LMŠ

Zdroj: vlastní zpracování

Z celkového počtu 33 odpovědí skoro polovina odpověděla, že hlavním důvodem pro práci v LMŠ byl odlišný přístup ke vzdělávání dětí. Takto odpovědělo 14 respondentek. Druhým nejčastějším důvodem bylo prostředí, ve kterém vzdělávání dětí probíhá. Celkem takto odpovědělo 12 respondentek. Hlavním důvodem byla i lokalita (dojezdová vzdálenost, v místě bydliště apod.), ale jednalo se o odpověď pouze u 3 respondentek. Stejný počet respondentek zvolilo možnost jiná. Pouze 1 respondentka uvedla, že hlavním důvodem byl kolektiv. Nikdo z dotazovaných nevedl, že by hlavním důvodem byla výše platu. Při tomto profesním zaměření se nejspíše nejedná o práci, kterou by někdo dělal vysloveně pro peníze, ale o práci, kterou musíte mít v sobě a být přesvědčen o jejím smyslu.

Součástí dotazníkové šetření byla také otázka: *Co Vás nejvíce překvapilo po nástupu do LMŠ?* Vzhledem k tomu, že se jednalo o otevřenou otázku, nebylo možné vypracovat grafické znázornění. Každá respondentka mohla odpovědět různě. Po přečtení všech odpovědí, které respondentky uvedly, se došlo k závěru, že většinou respondentky překvapilo, že se někde může pracovat tak, jak jim je to blízké či vlastní. Mezi odpověďmi se i nacházelo, že je nejvíce překvapil přístup ostatních pedagogů, ovšem již není uvedeno, zda pozitivně či negativně. Z dalších možností odpovědí je možné vyzdvihnout např.: *„Překvapilo mě, o kolik věcí navíc pracovníci LMŠ řeší, nebo se jimi zabývají oproti klasické MŠ, kde jsem pracovala předtím. Mnohem více pozornosti věnované každému dítěti, každé rodině i každému z aspektů vzdělávání.“* V odpovědích se objevily i takové, které vytvořily člověku úsměv na tváři, např.: *„Že nejsem schopna najít boty, ve kterých by mi v zimě nebyla zima.“* Takto odpověděla jedna z respondentek.

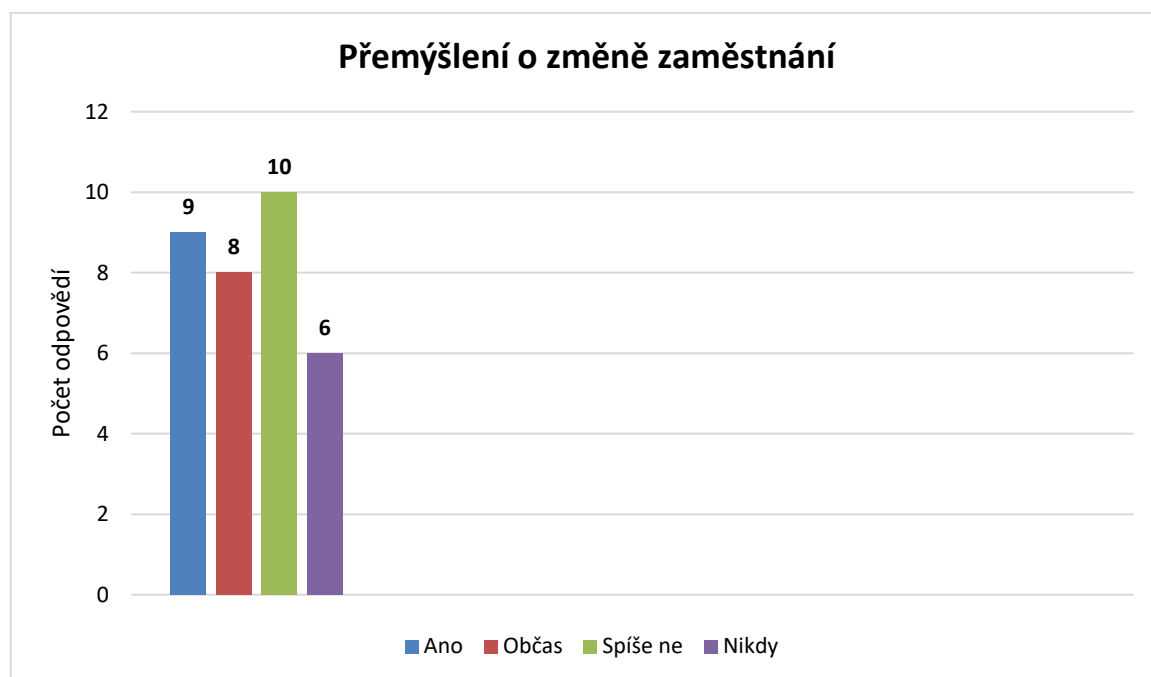
Následující graf č. 7 zobrazuje zhodnocení vlastního působení respondentky v LMŠ, přičemž ohodnocení probíhalo jako ve škole. Celkem 17 respondentek se ohodnotilo výborně, zbylé respondentky zvolily variantu chvalitebně. Nikdo neměl pocit, že by jeho ohodnocení mělo být dostatečné či nedostatečné.

Graf č. 7 – míra vlastního ohodnocení respondentů *Zdroj: vlastní zpracování*

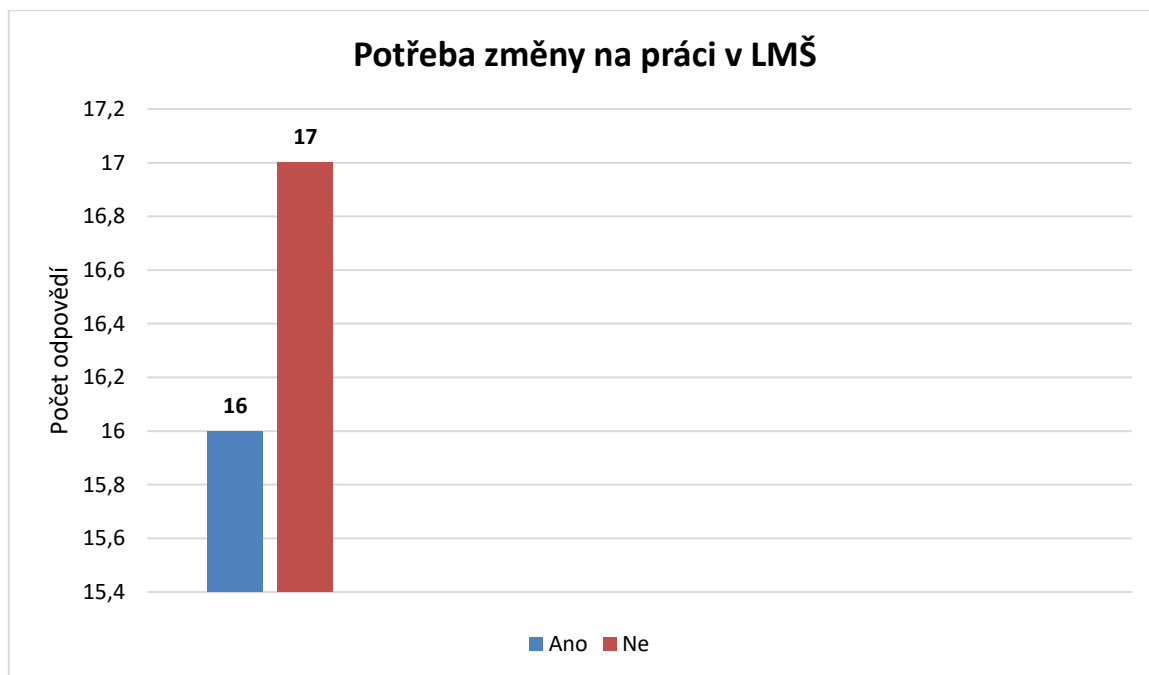
Na závěr dotazníku se objevila otázka: *Přemýšlel/a jste někdy o změně zaměstnání?* (viz. Graf č.8) Z nabízených odpovědí měly respondentky možnost odpovědět ano, občas,

spíše ne a nikdy. Celkem 10 respondentek odpovědělo, že spíše nepřemýšlely, 9 respondentek odpovědělo, že ano, 8 respondentek odpovědělo, že občas a 6 respondentek odpovědělo, že nikdy.

Graf č. 8 – přemýšlení respondentek o změně zaměstnání Zdroj: vlastní zpracování

Poslední otázka byla věnovaná tomu, aby se respondentky zamyslely nad tím, zda je něco, co by na své práci změnily, a pokud ano, měly doplnit co. Graf č. 9 zobrazuje, že z celkového počtu 33 respondentek odpovědělo 16, že by na své práci něco změnily a 17 respondentek odpovědělo, že by nic neměnily. Jednalo o otázku, kdy v případě kladné odpovědi měly dopsat svou vlastní odpověď. (veškeré odpovědi respondentek na tuto otázku jsou uvedeny v příloze č. 3). Zde jsou uvedeny jen některé příklady odpovědí toho, co by respondentky na své práci změnily. „Lepší finanční ohodnocení ze strany státu (aby nemuseli finanční situaci vyrovnávat rodiče vysokým školovným).“ Další z respondentek uvedla, že by změnila zázemí. Dokonce jedna uvedla, že by změnila vedení LMŠ. Nejvíce odpovědí se týkalo výše finančního ohodnocení pedagogů v LMŠ nebo způsobu financování LMŠ.

Graf č. 9 – potřeba změny na práci v LMŠ

Zdroj: vlastní zpracování

ZÁVĚR

Pojem alternativní vzdělávání se čím dál tím více rozšiřuje do povědomí široké veřejnosti. Není na tom nic zvláštního, všichni chceme pro své děti (potažmo pro sebe) to nejhodnější vzdělání, které bude našemu smýšlení co nejbližší. Přesto je zajímavé, že se toto téma i v dnešní době stále řadí mezi dosti kontroverzní, a stále je širokou veřejností vnímáno převážně negativně.

V úvodu práce byly vymezeny a vysvětleny pojmy, se kterými se v práci pracuje. Zpočátku se práce zabývala historickým vývojem lesní pedagogiky jako alternativního vzdělávání. Práce také poukazovala na to, že se v současné době široká veřejnost stále více zajímá o alternativní způsoby vzdělávání svých dětí, a to zejména v oblasti předškolního vzdělávání. Dále pak bylo možné v práci zjistit informace o vzniku lesní pedagogiky u nás a v jiných evropských státech. Díky této bakalářské práci bylo možné poukázat i na jeden nedostatek, a to ten, že momentálně neexistuje žádná návaznost těchto alternativních způsobů na střední školy.

Na teoretickou část navazovala praktická část, která definovala cíl bakalářské práce. Cílem práce bylo zjistit a zmapovat, jaká očekávání měli pedagogové před nástupem do lesní mateřské školy a zda se jejich očekávání změnilo praxí. Jelikož člověk do zaměstnání vstupuje s jistým očekáváním, bylo zajímavé zjišťovat, jaká očekávání měli pedagogové neboli průvodci v lesních mateřských školách spadající pod město Plzeň. Jelikož nedílnou součástí každého vstupu do zaměstnání je jeho motivace, bylo nutné definovat dílčí cíle práce, které se zabývali motivací pedagogů lesních mateřských škol a tím, co je při výběru zaměstnání v lesní mateřské škole ovlivňovalo.

V praktické části práce bylo využito kvantitativního šetření, u kterého byla zvolena dotazníková metoda. Metoda se ukázala jako velmi vhodná. Dotazníky byly rozeslány v elektronické formě, ale část jich byla předána i osobně. Ve všech čtyřech lesních mateřských školách pedagogové rádi spolupracovali.

Při výběru tématu vhodného pro zpracování bakalářské práce jsem měla o problematice jen povrchní znalosti a neměla jsem ponětí o tom, jak moc je práce v lesních mateřských školách náročná. Nyní, při psaní konečné části práce, jsou pro mě nabyté vědomosti obohacující a jsem ráda, že jsem téma poznala více do hloubky. Pevně věřím, že mi získané vědomosti a poznatky budou přínosem do další pedagogické praxe.

RESUMÉ

Tato bakalářská práce je zaměřena na zjištění vztahu mezi očekáváními a praktickou zkušeností u pedagogů plzeňských lesních mateřských škol.

Teoretická část se zabývá lesní pedagogikou v ČR a ve vybraných evropských zemích, seznamuje čtenáře se základními informacemi o LMS. Dále také zmiňuje další typy alternativního vzdělávání.

Praktická část zmiňuje použité metody sběru dat a následně uvádí získané výsledky. Hlavním cílem této práce bylo zjistit a zmapovat, jaká očekávání měli pedagogové před nástupem do lesní mateřské školy a zda se jejich očekávání změnilo praxí. Dále se zabývá motivací pedagogů a také vlivem při výběru povolání.

Z výzkumného šetření vyplývá, že pozice průvodce v lesní mateřské škole je velmi náročná profese, kterou nelze vykonávat při očekávání vysokého výdělku. Je to vhodné prostředí pro pedagogy, kteří upřednostňují odlišný přístup ke vzdělávání v inspirativním prostředí. Také je zřejmé, že větší státní finanční podpora směrem k lesním mateřským školám by uspokojila většinu nespokojených průvodců, pro které je finanční stránka nejčastějším impulsem k přemýšlení o změně zaměstnání.

SUMMARY

This bachelor thesis focuses on exploring the relationship between expectations and practical experience among educators in forest kindergartens in Plzeň, Czech Republic.

The theoretical part examines forest pedagogy in the Czech Republic and selected European countries, providing the reader with basic information about forest kindergartens. It also mentions other types of alternative education.

The practical part describes the methods used for data collection and presents the obtained results. The main aim of this thesis was to determine and map the expectations of educators before starting to work in a forest kindergarten and whether their expectations changed through practical experience. It also explores the motivation of educators and the influence on their career choice.

The research findings indicate that the role of a guide in a forest kindergarten is a demanding profession that cannot be pursued with high salary expectations. It is a suitable environment for educators who prefer a different approach to education in an inspirational setting. It is also evident that greater financial support from the state towards forest kindergartens would satisfy the majority of dissatisfied guides, for whom financial aspects are the most common incentive for considering a career change.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. MARUŠÁKOVÁ, Ludmila. *Lesná pedagogika krížom cez Európu*. [1. vyd.]. Zvolen: Národné lesnícké centrum, 2010. ISBN 978-80-8093-119-3.
2. PALÁN, Zdeněk a Tomáš LANGER. *Základy andragogiky*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008. ISBN 978-80-86723-58-7.
3. PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.
4. PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. 3. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-7178-999-4.
5. PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-584-9.
6. PRŮCHA, Jan. *Česko-anglický pedagogický slovník*. Praha: Ars-ci, 2005. ISBN 80-86078-50-7.
7. SVOBODOVÁ, Jarmila a JŮVA, Vladimír. *Alternativní školy*. Brno: Paido, 1996. ISBN 80-85931-19-2.
8. SVOBODOVÁ, Jarmila. *Výběr z reformních i současných edukačních koncepcí*. Brno: MSD, 2007. ISBN 978-80-86633-93-0.
9. SYNEK, Michal a Radomil ŽATKA. *Environmentální výchova v terénu*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2012. 143 s. Studijní text. ISBN 978-80-87472-22-4.
10. VAŠIČKOVÁ, Pavlína. *Legislativní rámec lesní pedagogiky v ČR*. In: *Úvod do ekologie lesa a lesní pedagogiky pro učitele přírodopisu a environmentální výchovy*, MACHAR, Ivo et al. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc, 2009. ISBN 978-80-244-2357-9. Část 2, *Úvod do lesní pedagogiky*. s. 79–80
11. VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. *Ekoškoly a lesní mateřské školy*. Praha: Ministerstvo životního prostředí ČR, 2010. ISBN 978-80-7212-537-1
12. WOJTYLOVÁ, Lucie. *Naplňování EVVO v oblasti lesního hospodářství na příkladu státního podniku Lesy České republiky*. In: *Úvod do ekologie lesa a lesní pedagogiky pro učitele přírodopisu a environmentální výchovy*, MACHAR, Ivo et al. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc, 2009. ISBN 978-80-244-2357-9. Část 2, *Úvod do lesní pedagogiky*. s. 87–88
13. ZELINKOVÁ, Olga. *Pomoz mi, abych to dokázal*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-071-5.

Elektronické zdroje:

1. <http://skolka.skauting.cz>
2. <https://lesnimaterskaskolasasanka.webnode.cz/produkty/>
3. <https://wp.skolkavetvicka.cz>
4. <https://www.lesniskolkaberounka.cz>
5. <https://www.skolkanadvorku.cz>
6. Lesní mateřské školy [online]. 2010 [cit. 2023-03-31]. *Týpí a jurty pro lesní MŠ*. Dostupné z: <https://www.lesnims.cz/lesni-ms/co-je-lesni-skolka.html>
7. *Lesní pedagogika* [online]. 2015 [cit. 2023-03-31]. Dostupné z: <https://www.lesnipedagogika.cz/cz/lesni-pedagogika/lesni-pedagogika-v-cr/historie-lesni-pedagogiky-v-cr>
8. Mezi stromy [online]. 2007 [cit. 2023-03-31]. *Vzdělávání/Lesní pedagogika*. Dostupné z: <https://www.mezistromy.cz/vzdelavani/jak-se-chovat-v-lese>
9. ŘEZÁČOVÁ, Iveta. *Alternativní školství versus vzdělávání většiny* [online]. Brno, 2019 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/fabfj/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Irena PLUCKOVÁ.
10. ZÁTOPKOVÁ, Petra. *Lesní pedagogika v mezinárodní perspektivě* [online]. Olomouc, 2016 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/5ztj08/>. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce PaedDr. Alena JŮVOVÁ, Ph.D.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
LČR	Lesy České republiky
LMŠ	Lesní mateřská škola
MŠ	Mateřská škola
ÚHÚL	Ústav pro hospodářskou úpravu lesů
USA	United States of America
VÚLHM	Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti

SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ

Seznam obrázků

<u>Obrázek 1: Rozložení waldorfských škol v ČR</u>	25
--	----

Seznam grafů

<u>Graf 1: Pohlaví</u>	35
<u>Graf 2: Nejvyšší dosažené vzdělání</u>	36
<u>Graf 3: Délka praxe respondentů v lesních MŠ</u>	37
<u>Graf 4: Očekávání respondentů před nástupem do LMŠ</u>	37
<u>Graf 5: Čím bylo ovlivněno očekávání respondenta</u>	38
<u>Graf 6: Hlavní důvod práce v LMŠ</u>	39
<u>Graf 7: Míra vlastního ohodnocení respondentů</u>	40
<u>Graf 8: Přemýšlení respondentů o změně zaměstnání</u>	41
<u>Graf 9: Potřeba změny na práci v LMŠ</u>	42

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 - Dotazník

1. Pohlaví

- a) muž
- b) žena

2. Kolik je Vám let?

3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) vysokoškolské
- b) středoškolské
- c) vyšší odborné
- d) jiné (uved'te)

4. Jaká je délka Vaší praxe?

- a) 0-2 roky
- b) 3-5 let
- c) 6-8 let
- d) 8-10 let
- e) 10 a více let

4. Z uvedené nabídky vyberte, jaká byla Vaše očekávání před nástupem do LMŠ:

- a) práce v inspirativním prostředí
- b) možnost využití netradičních metod
- c) flexibilita v plánování a organizaci vzdělávacích aktivit
- d) šance pro osobní a profesní růst
- e) neměl/a jsem žádná očekávání
- f) jiná

6. Čím bylo Vaše očekávání ovlivněno?

- a) odlišným přístupem oproti klasické MŠ
- b) atmosférou LMŠ
- c) výchovně-vzdělávacím programem LMŠ
- d) studiem
- e) názorem lidí z blízkého okolí
- f) jiné (uved'te)

7. Jaký byl hlavní důvod výběru práce v LMŠ?

- a) odlišný přístup ke vzdělávání
- b) prostředí, ve kterém vzdělávání dětí probíhá
- c) lokalita

- d) kolektiv
- e) výše platu
- f) jiné (uved'te)

8. Co Vás nejvíce překvapilo po nástupu do LMŠ?

9. Jak byste zhodnotila Vaše dosavadní působení v LMŠ?

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4

10. Přemýšlel/a jste někdy o změně zaměstnání?

- a) ano
- b) občas
- c) spíše ne
- d) nikdy

11. Je něco, co byste v LMŠ změnil/a? (pokud ano, tak uveďte)

a) Ano

b) Ne

Příloha č.2 – Odpovědi na otázku č.2

Kolik je Vám let?	
Odpověď	Počet responzí
45	3
42	3
35	3
31	3
38	2
34	2
30	2
59	1
50	1

48	1
47	1
43	1
41	1
40	1
39	1
37	1
36	1
33	1
32	1
26	1
22	1
21	1

Příloha č. 3 – Odpovědi na otázku č. 8

Co Vás nejvíce překvapilo po nástupu do LMŠ?	
Pořadí	Odpověď
1	Že se zde dají uplatnit různé formy a metody vzdělávání
2	Že se všechna má očekávání splnila – např.: super kolegové, inteligentní a nápavití rodiče, kteří se dětem věnují
3	Že se někde pracuje tak, jak je mi to vlastní
4	Že nejsem schopna najít boty, ve kterých by mě v zimě nezábly nohy
5	Vstupovala jsem do LMS jako zakládající rodič. Nelze říci, že by mě vysloveně něco překvapilo. Spíš se mi otevřely další obzory-rodičovské, pedagogické, sebepoznávací.
6	Volná hra
7	Přizpůsobování se chladu a proměnám počasí, únava během zimních měsíců
8	Přístup ostatních pedagogů
9	Příjemná atmosféra
10	Překvapilo mě o kolik věcí navíc pracovníci LMŠ řeší nebo se jimi zabývají oproti klasické MŠ, kde jsem pracovala předtím. Mnohem více administrativy, různých školení, porad a akcí. Mnohem více pozornosti věnované každému dítěti, každé rodině i každému z aspektů vzdělávání

11	Pozitivně - odlišné chování v přírodě oproti chování v budově
12	Potenciál, prostředí, kolektiv
13	Pobyt venku za úplně každého počasí, je to celkem náročné. A komunitnost rodičů, jsme si tak nějak bližší než třeba ve státní školce o 3 třídách.
14	Nízký plat
15	Nevzdělanost průvodců o specifikách lesního vzdělávání
16	Nevím
17	Některé věci fungují jen na papíře
18	Náročnost komunikace s rodiči i náročnost komunikace a práce s dětmi
19	Množství nestandardně nabízených aktivit i mimo areál
20	Jsem ředitelka LMŠ – překvapilo mě nejvíce administrativní zatížení. Z oblasti LMŠ pak asi nedůvěra rodičů ve schopnost dětí být venku a strach o ně
21	Jak moc se od sebe jednotlivé alternativy liší a lidé chtějí jen to svoje
22	Jak je náročné pracovat s vlastními dětmi
23	Chaos a neuspořádanost oproti státní MŠ. A samostatnost dětí.
24	Fyzická náročnost práce venku

25	Časová náročnost i mimo pracovní dobu (přípravy, slavnosti, ...)
26	Byla jsem u budování a začátku naší lesní školky, tak mě nic nepřekvapilo, spíše jsem byla nadšená, že jsme to všechno zvládli a fungujeme už pátým rokem.
27	Byla jsem nadšená ze všeho. Pobyt v zimě několik hodin denně byl pro mě náročnější
28	Bezva kolektiv
29	Administrativa
30	Bez odpovědi
31	Bez odpovědi
32	Bez odpovědi
33	Bez odpovědi

Příloha č. 4 – Odpovědi na otázku č. 11

Je něco, co byste na práci v LMŠ změnil/a?	
Pořadí	odpověď
1	Jsme začínající klub (fungujeme teprve rok) a tak je ještě spousta věcí k vyladování. Máme naplánované nějaké změny v zázemí a zvyšování odbornosti
2	Méně změn během provozu
3	Více volné hry dětí
4	Výše mzdy
5	Potřeba v kolektivu mít muže
6	Ano, způsob financování, ráda bych aby byli financované jako klasické školky, tedy platy od státu, ne mzdy částečně z kapsy rodičů.
7	Lepší zastřešení od vedení
8	Pro mě je důležité, že je ve školce progres – šance věci měnit, zlepšovat, zefektivňovat (mzda, délka přímé práce u dětí/den, vztahy se zřizovatelem
9	Důsledné dodržování výchozího nastavení školky – soulad s přírodou, respekt, individuální přístup, komunitní fungování. Zvýšení platů na tabulkové.

10	Vedení. Přístup k lesnímu vzdělávání
11	Platy jsou neuspokojivé a jsou častou překážkou pro práci průvodce.
12	Komunitní prostředí, menší kolektiv
13	Výši platu
14	Vedení naší LMSŠ
15	Úprava zázemí školky
16	Lepší finanční ohodnocení ze strany státu (aby nemuseli finanční situaci vyrovnávat rodiče vysokým školkovným)